

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
VERGADERING VAN 17 NOVEMBER 2021 (DEEL I)

Inhoud

1. Opening, welkom en mededelingen	2
2. Regeling van werkzaamheden en vaststelling van de agenda	3
3. Bespreekpunten	3
A. Voordracht Uitbreiding fondsvermogen NOM (<i>motiedebat</i>)	3
B. Brief over oprichten stichting door gedeputeerde Homan	8
C. Voordracht Visie Digitalisering.....	13
D. Brief: NOVI en betekenis Samenwerkingsafspraken (<i>motiedebat</i>)	26
4. Sluiting	31

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 17 NOVEMBER 2021 (DEEL I)

Voorzitters: de heer F.J. Paas en de heer D. Ram

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 42 leden Provinciale Staten: mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer N. Bakker (VVD), de heer M. Baldew (PvdA), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer J. Bergsma (CDA), mevrouw P. Blink (Groninger Belang), de heer B. de Boer (GroenLinks), de heer J.T. Boonstra (CDA), de heer R.H. van der Born (ChristenUnie), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer J.B.G. Elshof (D66), de heer C.M. Frenay (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer P.J.H.M. Gerrits (D66), mevrouw I. den Haring (PvdA), de heer H. Haze (Groninger Belang), de heer H.H. Hensen (SP), mevrouw M.K. van Hoorn-van Dulleman (GroenLinks), de heer J.H. ten Hoove (50PLUS), de heer R. Joling (PvdA), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer L.E.J. van der Laan (Partij voor het Noorden), mevrouw J. Lesman-Veenstra (SP), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer M.K.R. Miesen (VVD), de heer A.J. Nolles (GroenLinks), de heer D. Osseweijer (Forum voor Democratie), de heer R.J.E. Pestman (BV NL), de heer D. Ram (PVV), de heer P. Roemers (PvdA), de heer A. Schmaal (Groninger Belang), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), de heer G.J. Steenberghe (ChristenUnie), de heer R. Visser (PvdA), mevrouw J.C. Voerman (PvdD), de heer J.W.E. de Vries (Fractie GO), mevrouw M.J. Vulpes (VVD), de heer B.J. van der Werf (Forum voor Democratie), de heer R.W. de Wit (CDA), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: de heer H.A. Marquart Scholtz (Ons Groningen)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer T.R. van Dekken, mevrouw F.Q. Gräper-van Koolwijk, mevrouw N. Homan-Brinkman, de heer I.J.J. Rijzebol, de heer H. Staghout, mevrouw E.M. Wulfse

Afwezig: ---

1. Opening, welkom en mededelingen

De VOORZITTER: Dames en heren, hartelijk welkom bij deze extra Statenvergadering. Die hadden we nodig omdat we de vorige keer meer tijd nodig hadden dan we onszelf hadden gegeven voor de onderwerpen die op de agenda stonden. Dat betekent dus dat we vandaag opnieuw bij elkaar komen: hartelijk welkom.

Daarmee is het toeval dat de Staten bij elkaar komen, de dag na de zware klap bij Garreweer gisteren. Dat hadden we niet zo gepland – sowieso plan je aardbevingen niet. Maar nu we bij elkaar zijn, hecht ik eraan om namens ons en voor ons allemaal daar een paar dingen over te zeggen en ook een beetje over de hoofden van de Statenleden heen in de richting van de Groningers die we hier allemaal vertegenwoordigen. Ja, een zware klap, de zwaarste sinds Westerwijtwerd ruim twee jaar geleden. En volgens de mensen die de aardbeving bewust hebben meegemaakt, die erdoor wakker zijn geschrokken, die er bang door zijn geworden, was het onvoorstelbaar zwaar en heel erg lang. Die klap bewijst dat aardbevingen in Groningen nog lang geen geschiedenis zijn. Het interview met de heer Kockelkoren van het Staatstoezicht op de Mijnen maakte ook duidelijk dat de geleerden ervan uitgaan dat dat nog wel even zo blijft. Dat bewees eigenlijk dat gezien de vele kleine aardbevingen in de afgelopen tijd – vorige maand waren het er zeven in drie weken – de snelle afbouw van de gaswinning helaas geen enkele garantie biedt dat aardbevingen, ook zware, zullen uitblijven.

Die klap bij Garreweer herinnert heel Nederland aan twee dingen. Het eerste is dat de gaswinningen in Noord-Nederland een doodlopende weg is en dat dus ook de opvatting van de Staten, tenminste in overgrote meerderheid, is: zo snel mogelijk ermee stoppen. Ja, de prijs van gas is hoog, maar de prijs die de Groningers hiervoor betalen, is onacceptabel. Elke kuub die we eruit halen,

veroorzaakt extra risico. Wij zullen het kabinet als Staten van Groningen houden aan de afspraken die met Groningen zijn gemaakt. Die komen neer op: zo snel mogelijk naar nul en gas uit Groningen is geschiedenis.

Het tweede dat heel Nederland van de klap heeft kunnen leren, is dat versterking en schadeafhandeling nog steeds niet goed zijn. Ik heb gisteravond gebeld met burgemeester Beukema. Hij had de hele dag in het dorps huis gezeten. Hij was niet zozeer van slag door de emoties van inwoners die de klap hadden ervaren – want als je er heel veel van achter elkaar spreekt, dan raakt je dat zelf ook emotioneel – maar ook door hoe die mensen ook al ver voor die klap al heel lang verstrikt waren in het web van procedures, strakke normen en diverse protocollen. Dames en heren, bijna wekelijks ontstaat nieuwe schade. Dag in, dag uit zitten duizenden mensen in onzekerheid. Niemand wil voor de veiligheid afhankelijk zijn van de instanties waar je veel te lang op moet wachten. Ik denk dat we het in deze Statenzaal het er volstrekt over eens zijn dat de gasellende onrecht is na 400 miljard aan aardgasbaten voor de Nederlandse Staat. Dan is een royale afhandeling een erezaak. We worden met z'n allen niet moe om duidelijk te maken: ga mensen helpen, vertel de uitvoerders dat het vooral dat is wat ze moeten doen, geef ze ruimte en geef ze genoeg geld. Dus niet de regelingen, niet de budgetten, zelfs de rechtmatigheid staat centraal, maar het zijn de inwoners die centraal staan.

Ik denk dat het passend is – ook met de lading die dat heeft – de inwoners van Groningen ervan te verzekeren dat de Staten, met alle politieke verschillen van inzicht die er zijn, zeer gemotiveerd zijn om zich maximaal in te zetten voor de inwoners van onze provincie. Daar wilde ik de Statenvergadering graag mee beginnen en ik realiseer mij dat het ver buiten de orde is die we hebben vastgesteld.

Verder hebben we een quorum vandaag en hebben we een afmelding gekregen van de heer Marquart Scholtz.

2. Regeling van werkzaamheden en vaststelling van de agenda

De VOORZITTER: Deze dag wordt gevuld met twee vergaderingen: allereerst de debatten en daarna vanavond de stemmingen. Wat hebben we vandaag op de agenda? We hebben thuis 's vrijdags meestal wat we 'Hollandse rijsttafel' noemen of ook wel 'kliekjesdag'. Met alle respect voor de onderwerpen: dit is wat er overbleef van vorige week. Dat is allereerst het motiedebat over de uitbreiding van het fondsvermogen van de NOM, dan de bespreking van de brief over de nevenfunctie van gedeputeerde Homan, dan als derde besprekingspunt de Visie Digitalisering en als laatste hebben we nog een motiedebat over NOVI en de daaraan verwante samenwerkingsafspraken.

Mijn vraag aan de Staten is of ze zich kunnen vinden in deze agenda. Dat is het geval. Ik keek het scherm in en ik keek de zaal in: ik zie allemaal vastberaden gezichten.

Dan is er tussendoor, direct voorafgaand aan de lunch, een traktatie, namelijk een korte presentatie hier vanuit de Statenzaal. Dat heeft alles te maken met de tentoonstelling waar we misschien al even naar hebben gekeken, misschien al achteloos even een broodje bij hebben gegeten. Dat is de tentoonstelling 'Sponsland' in het atrium. Gedeputeerde Homan introduceert die en onze provinciale bouwmeester, Francien van Soest, licht toe wat er staat en hoe je dat kunt zien. Daarna is er gelukkig ook een lunch. Er is ook een aantal collega's van Francien van Soest aanwezig, aan wie u alle vragen kunt stellen die u zou willen stellen. Het goede nieuws is: met volle mond praten mag.

[Conform besloten.]

3. Besprekingspunten

A. Voordracht Uitbreiding fondsvermogen NOM (*motiedebat*)

De VOORZITTER: Dit gaat over het voornemen van het College, waarover de Provinciale Staten hun wensen en bedenkingen over mogen uiten. Tijdens een recente Statencommissie zei de Partij voor de Dieren dat het haar goed leek om daar een motiedebat aan te wijden. Dat is een bekend recept voor

ons. Dus is het passend om mevrouw Voerman, die via het scherm meedoet, het woord te geven om namens de Partij voor de Dieren het motiedebat te openen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Uiteraard heb ik de discussie, gevoerd in de commissie twee weken geleden, gevolgd. Collega Kolthof heeft daar, tegen de zin van de meeste partijen in, een motie aangekondigd. Onze fractie sluit absoluut niet de ogen voor de problemen binnen het MKB, door COVID veroorzaakt en, zoals mijn collega al zei, moet dit soort bedrijven geholpen worden. Het geld is immers, zoals velen u ook terecht opmerkten, voor een deel juist bedoeld voor het redden van de anders omvallende bedrijven.

Toch vinden dat het grote, allesomvattende verhaal erachter nooit vergeten mag worden. Zoals vorige week ook al bij de Begroting aangehaald, hebben we te maken met ongekende wereldwijde klimaatcrisis in onze ogen niet losgekoppeld mag worden en kan worden van wat voor beleid en keuzes dan ook, gemaakt door welke overheid dan ook. Willen bedrijven toekomstbestendig worden, dan zullen zij nu al maatregelen moeten nemen en is het een uitgelezen kans om die ontwikkeling in gang te zetten bij het toekennen van steun. Nog niet zolang geleden had iedereen de mond vol van welke kansen de coronacrisis zou bieden voor een nieuwe start. Maar in plaats van deze nu aan te grijpen, lijkt iedereen dit alweer vergeten te zijn.

Kan het zo zijn dat een met omvallen bedreigd bedrijf direct geld nodig heeft om überhaupt staande te blijven? Ja, dat kan heel goed. Moet zo'n bedrijf geweigerd worden? Nee, in principe niet. Maar je mag aan de hulp wel voorwaarden stellen, bijvoorbeeld dat er in het herstelplan van het betreffende bedrijf een bindend voorstel komt te staan hoe het bij het overleden en het herstel tot een volledige energietransitie zal komen en dus CO₂-neutraal zal zijn. Bovendien is het voor ons niet alleen bedoeld als herstelbudget voor MKB-bedrijven, maar ook voor acquisitie: het binnenhalen van grote projecten van tussen de 1 en 3 miljoen euro en het uitgeven van versnellingsleningen aan *start-ups* van internationale bedrijven. Hier moeten toch zeker voorwaarden aan worden gesteld, willen we dat deze bedrijven passen binnen de energietransitie en circulaire economie? De ondersteuning moet dus wat ons betreft een-op-een gekoppeld worden aan de klimaatmaatregelen zoals de afbouw van het gebruik van fossiele brandstoffen, direct of in de zeer nabije toekomst.

Daarom onze motie 'Klimaatseisen fondswerwing NOM'

De VOORZITTER: Ik heb hier de motie voor mij – de wonderen der techniek. Deze motie met nummer 357 is ingediend door de Partij voor de Dieren, is getiteld 'Klimaatseisen fondswerwing NOM' en eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 17 november 2021.

Constateerend dat:

- Gedeputeerde staten voornemens zijn 3,9 miljoen euro beschikbaar te stellen ten behoeve van een fondsversterking van de N.V. NOM;
- in het huidige voorstel alleen het budget 'Financiering Energietransitie en Circulaire Economie' bijdraagt aan vergroening en de energietransitie;
- aan de overige inzet (Herstelbudget, Acquisities/Grote Projecten en Versnellingsleningen) geen duurzaamheidseisen worden gesteld;
- we met een klimaatcrisis te maken hebben die alle andere problemen uiteindelijk te boven gaan;

Overwegende dat:

- bedrijven geholpen moeten worden, die door de coronacrisis onevenredig hard zijn geraakt;
- de financiële injectie in deze vorm echter zeer beperkt zal bijdragen aan vergroening van de economie en de energietransitie;
- de ondersteuning een-op-een gekoppeld zou kunnen worden aan klimaatmaatregelen zoals de afbouw van het gebruik van fossiele brandstoffen;
- verduurzaming van het energiegebruik op termijn ook goedkoper zal zijn voor bedrijven;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten:

- met de NOM in overleg te gaan over het stellen van klimaatseisen bij de inzet van herstelmiddelen;
- dit als voorwaarde te stellen voor een provinciale bijdrage aan de fondsversterking;
- Provinciale Staten te informeren over de inhoud van de aangepaste regeling;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslaging.

Voor een reactie van het College op de motie geef ik het woord aan gedeputeerde Rijzebol.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Ten aanzien van deze motie het volgende. De NOM heeft in 2020 een nieuw strategisch plan opgesteld op basis van de kaders die door de aandeelhouders zijn gesteld. Die kaders zijn uiteraard valide, waaronder duurzamer, slimmer en gezonder: dat waren de

drie pijlers. Deze drie pijlers hebben in onze overtuiging allemaal te maken met de klimaatproblematiek.

De provincie kan in dit stadium niet als enige partij aanvullende voorwaarden aan de besteding van de middelen stellen. Het Rijk is de partij die aan alle regionale ontwikkelingsmaatschappijen, de zogenaamde ROM's, onder dezelfde condities additionele middelen beschikbaar stelt om het fondsvermogen van de ROM's te vergroten. Voor elke ROM geldt dat deze regio hetzelfde bedrag als het Rijk beschikbaar stelt als cofinanciering.

En dan ten slotte is in de derde bullet in de motie sprake van een aangepaste regeling. Er is geen sprake van een regeling, dus ook niet van een aangepaste regeling. Investeringsvinden plaats op basis van de huidige investeringsinstructies die landelijk voor alle ROM's gelden. Zoals ik hiervoor heb aangegeven, kunnen wij hieraan geen aanvullende voorwaarden stellen. Alle ROM's krijgen onder dezelfde voorwaarden extra middelen beschikbaar voor uitbreiding van het fondsvermogen, niet voor nieuwe regelingen.

Dat betekent dat wij als College deze motie ontraden.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik luister zo naar de heer Rijzebol en dan denk ik: ja, alles wordt weer geschoven naar het Rijk. Er is geen enkele inzet schijnbaar van het College om dingen te veranderen binnen deze regeling. Zoals zo vaak in deze Staten, lijkt het er ook nu weer op dat veel partijen die met de mond belijden dat er een groot probleem is met het klimaat, niet thuisgeven als het op daden aankomt. De vlees-en-vis-motie van later deze dag is een ander voorbeeld van het vooropstellen van het eigenbelang. Ze zullen daarmee letterlijk de middelvinger opsteken naar hun eigen kinderen en naar mensen elders op deze wereld, die nu al lijden onder de traumatische verandering van het klimaat.

Ik hoor de Rijzebol. Ik hoor dus echt duidelijk dat hij de zaken weer verschuift naar het Rijk toe. Ik hoor geen inzet richting de klimaatverandering. Dus ja, ik vind dat heel erg jammer.

De heer MIESEN (VVD): Ik wilde daarnet al even een vraag stellen aan de Partij voor de Dieren. Want in de motie staat bij de constatering dat in het huidige voorstel alleen het Budget Financiering Energietransitie en Circulaire Economie bijdraagt aan de vergroening en de energietransitie. Alleen, ik lees in de brief van de NOM dat er wel degelijk ook bij de budgetten van acquisitie en grote projecten de focus zal liggen op andere verduurzaming. Dus ik denk dat wat dat betreft de motie een omissie bevat. Dat betekent volgens mij dat van de NOM-gelden aan in totaal 12,5 miljoen, dus meer dan de helft, al verduurzamingseisen gesteld worden. Dat wilde ik even melden. De vraag die ik aan de Partij voor de Dieren wilde stellen, is de volgende. U hebt het over de middelvinger naar het klimaat. Is mevrouw Voerman met mij eens dat zij hiermee een middelvinger opsteekt naar onze ondernemers en inwoners?

De VOORZITTER: We moeten er nog een beetje inkomen, maar ik ga ervan uit dat snelheid en bondigheid van de interrupties in de loop van het debat gaan toenemen. Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Nee, dat ben ik niet eens met de VVD. Want ik vind dat we juist ook ondernemers meenemen in het verhaal rond de vergroening en we ze zullen helpen op de weg naar die vergroening en die verduurzaming. Want we moeten daar met z'n allen naartoe. We hebben helemaal geen keuze wat dat betreft.

De heer BALDEW (PvdA): We vinden dit een mooie deal: daar heb ik het ook in de commissie al over gehad. De rijksoverheid draagt 11,7 miljoen euro bij en wij als de drie noordelijke provincies idem, om hiermee gigantisch van steun te zijn voor het MKB om uit de coronacrisis te komen en te investeren in herstel. En ja, daar horen ook duurzaamheidsmaatregelen bij. Zoals het college al zei, hebben we de kaders vastgesteld en aan die kaders moeten we ons ook houden. Ons MKB heeft dit geld hard nodig om de economie en de werkgelegenheid in onze provincie draaiende te houden.

We waren al voor de voordracht. Onze overtuiging is dat coronaperikelen almaar zijn toegenomen. We kunnen leven met de antwoorden c.q. de reactie die het College heeft gegeven aan de Partij voor de Dieren en daarom zullen wij deze motie, die wellicht toch gehandhaafd gaat worden, niet steunen.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Het zal geen verrassing zijn dat ook wij deze motie niet zullen steunen. Er is reeds lange tijd geleden ook al gesproken over de invloed van corona, de coronacrisis en wat voor invloed die deze eigenlijk heeft op alle dossiers die we behandelen. In die zin is het wat ons betreft al erg genoeg dat er een koppeling wordt gelegd met duurzaamheid en klimaat, die niets te

maken hebben met de situatie waarin wij nu verkeren. Want ons betreft hadden de maatregelen allang afgeschaft moeten worden, zodat de schade beperkt had kunnen worden, onder andere voor het MKB.

In dat opzicht zijn we blij dat er in ieder geval wat wordt gedaan aan steunpakketten. Daarbij is het al erg genoeg dat er een aantal randvoorwaarden aan wordt gesteld. Want voor veel ondernemers zullen er weer extra eisen worden gesteld aan een situatie waar zij zelf eigenlijk niets aan kunnen doen. Dus zeker als wij kijken naar deze motie, vinden wij dat die veel en veel te ver gaat. Het klimaatalarmisme wordt erin aangehangen, alsof dat de hoofdoorzaak zou zijn van de situatie waarin we nu verkeren. Dat is absolute nonsens, dus geen steun voor deze motie van ons.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Onze fractie is voor de voordracht en heeft daar verder ook geen bedenkingen bij. We zullen de motie dan ook niet steunen.

De heer HENSEN (SP): In de commissievergadering heeft de Partij voor de Dieren een duidelijk politiek signaal afgegeven. Wat mijn fractie betreft, had het daarbij kunnen blijven en dus zullen we de motie niet steunen.

De heer MIESEN (VVD): Zoals wij ook in de commissie hebben gezegd, zijn wij bijzonder blij dat het Rijk in deze voordracht extra gelden beschikbaar stelt voor ons MKB. Als we het hebben over economie en MKB, dan heeft de Partij voor de Dieren het over wat vage begrippen, maar we hebben het natuurlijk wel over mensen en onze inwoners. We hebben het over mensen en ondernemers bij wie het water aan de lippen staat, die niet weten of ze dit jaar wel overleven, of ze hun bedrijf nog kunnen voortzetten, of hun gezin nog wel te eten heeft, of ze nog wel mensen in dienst kunnen nemen. Ook dat zijn allemaal inwoners van onze provincie voor wie naar ons idee de Partij voor de Dieren ook iets zou moeten doen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De VVD suggereert nu dat we niks willen doen voor het MKB. Maar volgens mij is dat niet wat ik gezegd heb in mijn woordvoering. Ik heb zelfs gezegd dat bedrijven die op omvallen staan, zeker direct geholpen moeten worden. Alleen, je mag in hun herstelplan wel vragen om te verduurzamen in de nabije toekomst als ze aan het herstellen zijn. Is de VVD het met mij eens dat zij het helemaal verkeerd heeft wat betreft zijn opmerking richting de Partij voor de Dieren?

De heer MIESEN (VVD): De Partij voor de Dieren heeft het er net in zijn woordvoering over dat je best een volledige energietransitie even als eis zou moeten kunnen stellen aan dit soort leningen. Nou, ik kan me de blikken voorstellen als een ondernemer aan tafel zit, denkt dat hij kan overleven met deze financiering of een nieuw bedrijf kan opzetten en hij dan van de Partij voor de Dieren even te horen krijgt dat hij dan ook maar even een volledige energietransitie zou moeten doormaken.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Weer heeft de VVD niet goed geluisterd. We hebben gezegd dat bedrijven die op omvallen staan, gelijk geholpen kunnen worden. Ik neem aan dat ze dan met een herstelplan komen, een plan richting de financier over hoe ze in de nabije toekomst richting verduurzaming en vergroening gaan komen. Dat is een heel ander verhaal dan dat de heer Miesen nu vertelt. De heer Miesen zegt gewoon onwaarheden op dit moment. Hij is dat waarschijnlijk niet met mij eens, maar misschien wil hij daar nog even op reageren?

De heer MIESEN (VVD): De VVD is het niet met de Partij voor de Dieren eens, dat klopt.

Al met al zijn wij bijzonder blij met het feit dat het Rijk extra gelden beschikbaar stelt en dat wij daar als provincies aan bijdragen. We lezen in de brief dat als dat geld niet genoeg zou zijn of dat de verdeling tussen de fondsen niet zou kloppen, daar nog in geschoven kan worden. We hebben in de commissie ook de toezegging van de heer Rijzebol gekregen dat indien er te weinig financiering zou zijn of de verdeling tussen die verschillende thema's niet goed zou zijn, hij in ieder geval in overleg zal treden met de andere gedeputeerden om te kijken of daar wat aan is te doen. Dus daar zijn wij bijzonder blij mee.

Kortom: wij zullen de motie niet steunen en wij zijn bijzonder blij met deze ondersteuning.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dit punt is uitgebreid besproken in de commissievergadering. Het is goed dat het Rijk extra geld beschikbaar stelt om de ondernemers te helpen. Wij vinden het dan ook niet gepast om dit onderwerp te gebruiken voor andere doeleinden waarvoor de Partij voor de Dieren nu pleit. Heel duidelijk in punt 2 staat dat er voorwaarden aan worden verbonden, dus wij zijn

het absoluut niet eens met de motie die nu voorligt. Eigenlijk kunnen wij ons aansluiten bij de woordvoering van de Partij van de Arbeid.

De heer GERRITS (D66): De klimaatdiscussie is een van de belangrijkste discussies die we hier met elkaar kunnen voeren. Daar hebben we ook als provincie veel invloed op ten aanzien van het investeringsbeleid, in de aanleg van onze infrastructuur, in ons natuurbesluit, stikstofbeleid – en ga maar door. Klimaat komt dus hier regelmatig aan de orde. Ik hecht eraan – en ik denk met u – dat die discussie ook ten behoeve van onze ondernemers op een ordelijke en systematische wijze wordt gevoerd. Als ondernemer wil je als overheid voorspelbaar kunnen zijn, je wilt weten wat er de komende jaren op je afkomt – dat geldt ook voor boerenondernemers. Je moet dus gewoon een goed einddoel hebben bij alles wat je als provincie naar die mensen doet.

Dat gaat dus ook over het investeringsbeleid dat onder andere de NOM uitvoert. Ik wil daar graag over praten, maar niet naar aanleiding van één actie die op dit moment noodzakelijk is om bedrijven van een huidige toekomst te kunnen voorzien. Dus graag voeren we die discussie vaker en op regelmatige basis, gericht op de juiste behandeling van de klimaatverandering.

De heer RAM (PVV): De motie roept op om meer in te zetten op klimaat. Wij vinden dat er een oneigenlijk verband wordt gelegd met de coronasteun die nu voorligt. Bij de investeringen die nu worden gedaan via de NOM door het MKB, dat het al lastig heeft, moet het niet extra maatregelen erbovenop krijgen. Volgens mij kan dat ook niet gezien de voorwaarden die door de landelijke overheid worden gesteld aan het investeringsbedrag. Dus ja, een totaal overbodige motie in onze optiek en jammer dat we hierover moeten discussiëren.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Een klip en klaar antwoord van gedeputeerde Rijzebol. Natuurlijk gaat het hier over het MKB, dat met name geholpen moet worden. Er staat ook duidelijk in het stuk, als mevrouw Voerman dat goed gelezen had, dat er wel degelijk klimaatnormen in staan die daarin verwerkt moeten worden. Voor ons is de voordracht dan ook heel duidelijk en wij zullen de motie niet steunen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik weet wel dat er in de voorwaarden van het Rijk ook vergroeningsmaatregelen gevraagd worden. Alleen, is de heer Ten Hoove het met mij eens dat eigenlijk elke ademtocht die we uitblazen en elke daad die we doen, eigenlijk ook een stukje vergroening in zich moet hebben, omdat we geen tijd meer hebben met die klimaatverandering?

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ja, als u het zo zegt, dan geloof ik u graag. Alleen, dat past niet in deze verordening die voor ons ligt. De voordracht is klip en klaar, zoals de heer Rijzebol ook zei. Ja, wij hebben die ROM's vanuit de regering gekregen en wij zullen ons daaraan moeten houden. Ik denk dat het belangrijker is om het MKB zo snel mogelijk hiermee te helpen. En nogmaals, als daar vergroening bij past, dan moeten we het niet laten. Maar het moet zeker geen hoofdzaak zijn.

De heer PESTMAN (BV NL): Voor BV NL is de steun voor ondernemers uiterst belangrijk. Uit de woorden van de heer Rijzebol, onze gedeputeerde, konden we al opmaken dat hij zei: duurzamer, slimmer en gezonder. Dus de fondsen van de NOM worden al langs de duurzaamheidslat gelegd. Volgens BV NL is het zo dat als je het MKB echt wilt helpen, je zelfs nog wat ruimhartiger met die duurzaamheidslat om zou moeten gaan om de steun daar te krijgen waar die echt nodig is.

De VOORZITTER: Dan wil ik nu het laatste woord geven aan de gedeputeerde. Die ziet daar vanaf.

Dan hebben we het eind van het agendapunt zomaar bereikt. Dat klinkt een beetje als een anticlimax, maar normaal zouden we meteen stemmen en duidelijkheid bieden aan elkaar. Dat doen we vanavond en de beraadslagingen zijn gesloten. De stemmingen volgen in een latere vergadering, vanaf 19.00 uur vanavond, zeg ik tegen de kijkers thuis.

Dan schors ik de vergadering voor een kort changementje.

[Schorsing]

B. Brief over oprichten stichting door gedeputeerde Homan

De PLV. VOORZITTER: Goedemorgen, iedereen. Ja, ineens een plaatsvervangend voorzitter voor u. De vicevoorzitter is er niet en de vice-vicevoorzitter zit er digitaal bij, dus het is niet zo handig hem de vergadering te laten voorzitten. Dus ik ben even gevraagd om het voorzitterschap even over te nemen.

We zijn bij het tweede besprekingspunt, over de brief over de nevenfunctie van gedeputeerde Homan. In de Statencommissie van 27 oktober is over dit onderwerp uitgebreid gedebatteerd met de gedeputeerde en twee week geleden is in het presidium gesproken over de nevenfuncties en hoe we daar in de toekomst mee om willen gaan. De ontslagaankondiging van de gedeputeerde kwam na de bespreking van het presidium. Ik heb begrepen dat enkele fracties daar nog vragen over hebben in relatie tot de brief over de nevenfunctie.

Ik stel voor dat de aanvrager van het debat als eerste het woord voert. Dat is Groninger Belang en daarna hanteren we de gebruikelijke volgorde. Dan is nu als eerste aan de heer Schmaal het woord.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het agendapunt over de nevenactiviteit van gedeputeerde Homan. We hebben een flink debat gevoerd op 27 oktober daarover in de commissievergadering en de brief over de oprichting van de betrokken stichting is alweer van 16 september. Zoals de voorzitter ook aangaf, hebben we het in het presidium op 3 november uitgebreid gehad over de nieuwe werkmethode en hoe we daarmee omgaan. We hebben daar inmiddels ervaring mee en volgens mij gaat dat prima.

7 november maakt gedeputeerde Homan kenbaar dat ze opstapt. Wij vinden het een verstandig besluit dat ze deze afweging heeft gemaakt en wensen haar ook heel veel succes in haar nieuwe carrière die zij gaat ontwikkelen. Want zoals bekend is, denken wij echt anders over deze nevenactiviteit dan de gedeputeerde. Maar wat ons dan wel verbaast – en dat is de enige vraag die wat ons betreft nog openblijft – hoe dat dan gaat. We hebben een motie voorbereid. Die hoeven wij nu niet meer in te dienen. Maar als het niets te maken heeft met de nevenactiviteit, waarom gaat de gedeputeerde dan toch nog op 27 oktober vol de verdediging in, wetende blijkbaar dat de gedeputeerde op 1 december stopt? Waarom niet even tweeënhalve maand wachten met deze activiteit, want dan zou het een hoofdactiviteit kunnen worden. Dat is onze belangrijkste vraag die overblijft. Waarom stapt de gedeputeerde dan nu op, terwijl de termijn van vier jaar over dik een jaar pas afloopt en je eigenlijk gekozen bent om de periode van vier jaar vol te maken?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Wat ons betreft had dit debat vandaag niet plaats hoeven te vinden. In eerste instantie waren we ook van mening dat de gedeputeerde op een heel nette wijze aan haar verplichtingen heeft voldaan door haar nevenactiviteiten toch keurig te melden aan deze Staten. Daar hadden we verder ook geen twijfels bij. Ja, het feit dat de gedeputeerde nu heeft besloten te stoppen, betreuren wij natuurlijk als fractie ten zeerste, omdat we erg trots zijn op deze gedeputeerde en alles wat zij voor deze provincie heeft gedaan. Wij zijn er dan ook van overtuigd dat er geen enkel verband bestaat tussen de nevenfunctie en het stoppen van de gedeputeerde. Maar nogmaals, we vinden het als fractie ongelooflijk jammer.

De heer ROEMERS (PvdA): Op 27 oktober hebben wij eigenlijk al goed stilgestaan bij dit punt. Naar ons idee is het dan ook niet noodzakelijk om hier nog heel veel op in te gaan. We vinden het jammer dat de gedeputeerde ons gaat verlaten. We zouden wel graag willen weten wat haar beweegredenen zijn om op dit moment op te stappen – nou ja, 'opstappen' is een groot woord, want dat is niet aan de hand – of liever: waarom ze ervoor heeft gekozen om een andere weg in te gaan.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Wij kunnen ons eigenlijk wel aansluiten bij de woordvoering van Groninger Belang en de vraag die daarbij werd gesteld. Ik denk dat er voldoende is gesproken over dit onderwerp. Wij denken wel dat er een verband tussen zit. Maar ja, met het besluit om op te stappen zijn verdere acties eigenlijk niet noodzakelijk en heeft de gedeputeerde zelf de conclusie heeft getrokken. Voor ons blijft als enige vraag over: waarom die verdediging?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Het is niet heel veel wat ik ga zeggen namens onze fractie. Maar toch moet er even iets gezegd worden. Wat onze fractie betreft heeft de actualiteit de bespreking van

het agendapunt eigenlijk al ingehaald. Het is wel goed dat er nu in algemene zin wordt nagedacht over de nevenfuncties en het beleid daarbij. Maar daar wordt aan gewerkt achter de schermen, dus dat wachten wij af. Op dit moment vinden wij deze bespreking eigenlijk niet nodig.

De heer HENSEN (SP): Graag wil ik beginnen met het voorlezen van een stukje uit de afscheidsbrief van GroenLinks aan mijn zeer gewaardeerde oud-collega Jan Hein Mastenbroek. *'Wat ving er een bijzondere tijd aan toen je met de SP de verkiezingen won. De PvdA en de VVD gingen uit het College. Jullie introduceerden onmiddellijk en vastberaden een nieuwe bestuurscultuur. Geen nevenfuncties meer voor gedeputeerden, tenzij die uit het ambt voortvloeien, en geen machtsblokken meer binnen het College maar een collegiale aanpak.'* Dit briefje heeft de fractie van GroenLinks ook mede namens Harrie Miedema en Nienke Homan bijgevoegd aan het boek dat zij Jan Hein schonken bij zijn afscheid.

Welgeteld dertien dagen hiervoor richtte mevrouw Homan haar stichting op, een nevenfunctie naast haar rol als gedeputeerde. Met grote verbazing hebben wij kennisgenomen van het plotselinge vertrek van deze gedeputeerde. 'Nee, het heeft niets te maken met mijn nieuwe stichting', zei mevrouw Homan. Maar we mogen toch niet aannemen dat mevrouw Homan zo'n belangrijk besluit in een opwelling neemt? Dat moet dus betekenen dat al ruim voordat wij hier kwamen te spreken over mevrouw Homans rol in haar nieuwe stichting en het besluit om als gedeputeerde te stoppen, eerder genomen moet zijn. Dat roept vervolgens de vraag op waarom mevrouw Homan dan niet gewoon even gewacht heeft met die stichting. Dat had ons veel tijd en gedoe bespaard.

Wat ook de wenkbrauwen doet fronsen, is het moment waarop mevrouw Homan haar vertrek aankondigt. Zo ongeveer op het moment waarop wij met de onderhandelaars over een nieuw kabinet volop aandacht vragen voor de uitdagingen van Groningen, zegt mevrouw Homan dat ze liever iets anders gaat doen op een ander niveau. Welke indruk denkt ze hiermee te maken en wat doet dat voor de Groningse zaak?

En dan de laatste vraag. Als er dan al goede redenen zouden zijn om het belangrijke werk als dat van een gedeputeerde aan een ander over te dragen, moet dat dan op zo'n korte termijn? Drie weken is wel heel erg snel. Er zijn maar weinig functies met zo'n korte opzegtermijn.

Inmiddels is door het presidium besloten nog eens goed na te denken over de procedure en regels in dit soort kwesties en daar deskundig advies over in te winnen. Daar zijn wij niet op tegen, maar wij willen hier toch ook nogmaals benadrukken dat de oplossing gewoon heel erg eenvoudig is: gewoon niet doen, bijbaantjes en nevenfuncties die aan het werk van provinciaal bestuurder raken. Aangezien mevrouw Homan in het interview met RTV Noord aangaf dat ze niet voor het geld gaat, maar dat haar drijfveer puur idealistisch is, geven wij de gedeputeerde de overweging mee om af te zien van wachtgeld. Dit sluit namelijk goed aan bij de nieuwe bestuurscultuur, waar tenslotte ook GroenLinks voorstander van is, zoals bleek uit de afscheidsbrief die de fractie schreef aan de heer Mastenbroek.

De heer BENNEMA (VVD): In het presidium hebben we reeds afspraken gemaakt over hoe wij in de toekomst zullen omgaan met de nevenfuncties van gedeputeerden. Er is ook advies gevraagd, dat wij zullen krijgen van hoogleraar Elzinga. Naar aanleiding van dat advies kunnen wij eventueel een gedragslijn opstellen. Dus daar hoeven wij nu niet verder op in te gaan.

Nu de gedeputeerde ook heeft aangegeven dat ze helaas haar functie ter beschikking stelt, is dit debat op zich niet nodig. Wij merken wel op dat wij het vertrek van deze enthousiaste en energieke gedeputeerde als een gemis zullen ervaren. Tegelijkertijd vinden we het ook mooi om te zien dat mevrouw Homan zich tien jaar voor Groningen heeft ingezet als Statenlid en gedeputeerde.

De heer DE WIT (CDA): Wij hebben in het presidium natuurlijk al uitgebreid over dit onderwerp gesproken. Wij zijn blij dat er nu onderzoek gedaan wordt als het gaat om nevenfuncties hoe we daarmee omgaan, ook in het Seniorenconvent. Dus daar ga ik op dit moment in ieder geval niet verder op in.

Wat ik verder wel langs deze weg zou willen doen, is mevrouw Homan hartelijk danken voor haar werk zowel als Statenlid als als gedeputeerde. Wij waren flink geschrokken toen ze aangaf dat ze ging stoppen als gedeputeerde. Wij wensen haar heel veel succes bij haar toekomstige taken en wat betreft de nevenfuncties wachten we het onderzoek graag af.

De heer ELSHOF (D66): Namens D66 kan ik het ook wel kort houden. Ook wij zijn blij dat er een onderzoek en een advies komen over het nut van en de grenzen aan het vervullen van nevenfuncties door bestuurders. Het verder uitdiepen van omstandigheden om de voorgenomen nevenfunctie van

gedeputeerde Homan is gezien haar vertrek volgens ons dan ook niet zo noodzakelijk en daar blijven wij dan ook verre van.

Mevrouw Homan kent mijn persoonlijke reactie naar haar over haar vertrek. Ik en ook mijn fractie zullen haar missen als een gepassioneerd gedeputeerde en bestuurder. Wij willen haar ook hartstikke bedanken voor de goede dingen die zij gedaan heeft en wij wensen haar ook heel veel succes.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Gedeputeerde Homan treedt officieel op 1 december 2021 af. En het voelt als mosterd na de maaltijd om daarover nu nog een stevig debat aan te gaan. Oud-bestuurders worden vaak ondernemer en maken dan de overstap naar het bedrijfsleven: naar banken en andere bedrijven. En zo gaat Nienke de Afrikanen leren hoe zij de energietransitie succesvol kunnen maken. De Green Deal en de trend die in Parijs en Glasgow is gezet, zorgen voor een aantrekkelijke geldstroom richting Afrika. De opgedane ervaring als gedeputeerde in Groningen, het opgebouwde netwerk en de verkregen expertise zijn belangrijke pijlers voor haar 'functie elders'. De PVV-fractie wenst mevrouw Homan dan ook heel veel succes in de commerciële subsidiesector.

De twee PVV-Statenleden Dennis en Ton – hier spreekt Ton – kennen Nienke Homan al ongeveer tien jaar. Zo ging Dennis een keer met Nienke op werkbezoek naar Nedmag in Veendam. Hij mocht met Nienke meerijden en werd opgepikt door Nienke in haar mooie robuuste oude Volvo, het type 'kwalmende tankwagen op diesel'. GroenLinks'ers reden in die tijd nog met veel plezier in een tweedehands automobiel: eigenlijk best wel duurzaam. Hoewel onze partijen als dag en nacht verschillen als het gaat om Europa, klimaat, internationalisering, globalisering, ontwikkelingshulp en immigratie, zijn er ook zaken waar onze partijen elkaar vinden. Bijvoorbeeld als het gaat om aardse zaken als armoedebestrijding, Voedselbanken, Kledingbanken, de leefbaarheid in wijken en dorpen en uiteraard, zoals alle collega's in deze Staten, de zorg voor de gedupeerden van de aardgaswinning en de gevolgen van de aardbevingen.

Uiteraard proberen de collega's van de PVV en GroenLinks elkaar voortdurend te overtuigen – dat gaat al heel lang zo – van hun gelijk. De PVV-fractie zal ook bij het afscheid van Nienke Homan een duitje in het zakje doen, met een boek dat Nienke nog tegoed heeft van ons – dat moeten we nog ergens vandaan zien te halen. Het is van Martin Bosma en de titel is: 'De schijnelite van de valsemunters'. Nienke, als je straks op een hoger niveau zit in een vliegtuig naar weer een volgende lucratieve klimaattop, dan heb je iets in handen wat je weer met beide benen op de grond kan zetten. Onze fractie wenst je echt oprecht heel veel geluk en succes in je verdere carrière en dat spreek ik uit namens Dennis en al onze medewerkers. Het ga je goed.

De heer ZWART (PvhN): We hebben eigenlijk niet zoveel hieraan te voegen. We sluiten ons volledig aan bij de woorden van Groninger Belang en de SP. Wij vinden het op z'n minst een beetje raar wat GroenLinks zegt over 'het keurig melden'. Het staat ons bij dat wij het eerst in de krant hebben gelezen voordat het in de Staten ter sprake is geweest. Volgens ons is dat niet de koninklijke weg. Wij willen hier toch nog even onderstrepen dat de volgorde der dingen wel heel erg belangrijk is, ook in dit geval. Wij sluiten ons aan bij de vragen die gesteld zijn door Groninger Belang en hopen de antwoorden daarop ook graag te horen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De Partij voor de Dieren wacht de uitkomsten af van de afspraken die gemaakt zijn binnen het presidium.

Wij hebben respect voor zowel het werk als gedeputeerde als ook haar keuze om nu ander werk te gaan doen. We wensen gedeputeerde Homan dan ook het allerbeste. Wij denken dat ze ook heel goed werk kan doen voor de derdewereldlanden. Dus nogmaals: het allerbeste.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Laat ik maar beginnen met mevrouw Homan heel erg te feliciteren in haar nieuwe baan. Ik denk dat ze daar erg goed in wordt en dat ze daar ook maximaal uithaalt wat er uit te halen valt.

Voor ons zal het een niets met het ander te maken hebben – tenminste, daar gaan we vanuit. Maar waarom nu en een jaartje afmaken? Soms heb je ook gewoon iemand nodig in Groningen. En ik denk nog steeds dat ze echt nodig was in Groningen. Dus ik vind het jammer dat ze niet gewoon dit jaartje afmaakt.

Het presidium was heel duidelijk over nevenfuncties. Ik wil daar nu ook niks verder over zeggen. Dus nogmaals, Nienke gefeliciteerd en we zien elkaar vast nog weleens. Tot ziens!

De heer PESTMAN (BV NL): We zijn hier uiteindelijk de brief over de nevenfunctie aan het bespreken. Maar het vertrek van mevrouw Homan, dat er kort achteraan kwam, nemen we dan ook mee. Ik vind

dat Groninger Belang en de SP het allemaal heel netjes hebben verwoord. Zo netjes had ik het waarschijnlijk niet gedaan.

Er zijn een paar dingetjes die mij op blijven vallen, namelijk dat er zonder problemen een zeskoppig College door vijf man gerund kan worden, terwijl dat drie jaar geleden nog totaal onmogelijk was toen wij stelden dat zes gedeputeerden best veel was. Dus dat mevrouw Homan dan zomaar afscheid kan nemen en niet haar termijn afmaakt, vinden wij dan ook een beetje vreemd, vooral omdat dat zo kort is besloten na dat tumult over de stichting van haar nevenfunctie. Dat doet eigenlijk een normaal mens een beetje achter het oor krabben. De meesten van ons hier niet, heb ik gehoord, maar misschien sta ik anders in het leven.

BV NL wil dan ook nog wel even de mening van de SP onderstrepen wat betreft de wachtgeldregeling. Want als je op deze manier zomaar afscheid kunt nemen van het College, dan zou het deze gedeputeerde sieren om af te zien van deze wachtgeldregeling. Ik zie dan ook graag een toezegging tegemoet.

De PLV. VOORZITTER: Verder zijn er geen woordvoerders. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Homan. Maar we schorsen eerst even twee minuten.

[Schorsing]

De PLV. VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Mevrouw Homan heeft het woord.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, tien jaar provinciale politiek. Stiekem eigenlijk nog wat meer, want ik was daarvoor burgercommissielid. Dan heb ik eigenlijk toch ook wel veel mooie woorden vandaag gehoord. En ik moet eerlijk zeggen: ik heb er echt van genoten de afgelopen tien jaar in verschillende rollen, in verschillende functies, maar altijd voor de provincie Groningen. Dat was geweldig, moet ik zeggen.

Ik snap het ook heel goed dat er vragen zijn over *timing*, over de stichting, over de combinatie. Maar na tien jaar als gedeputeerde stoppen en kijken naar wat anders, is echt ook een persoonlijke afweging. Ik heb de afgelopen jaren – dat weet u natuurlijk – me behoorlijk gestort op mijn portefeuille, waaronder klimaat en energie. Ik heb de afgelopen jaren gezien dat er ook buiten Groningen heel veel te doen is. Dat heeft de afgelopen periode gemaakt waardoor ik steeds meer zag wat ik zou kunnen betekenen daarbuiten. De COP26, die veel in het nieuws is geweest natuurlijk de afgelopen periode, heeft daar een steentje aan bijgedragen. En ik snap natuurlijk ook heel goed de vragen over de *timing*, maar het is dus echt een persoonlijke afweging geweest hoe ik op de beste manier kan bijdragen aan een betere wereld, hier in Groningen maar ook daarbuiten. Dat was een proces, maar daarbij is de stichting niet doorslaggevend geweest. Maar ik moet zeggen dat het wel een onderdeel is geweest van een afweging en een groeiproces waarin je steeds meer ziet wat er op het gebied van klimaat en energie ook nog buiten onze prachtige provincie gedaan moet worden.

Achteraf gezien zou je inderdaad je kunnen zeggen: is de *timing* dan handig geweest? Had ik toen niet even kunnen wachten? Achteraf gezien had ik nu natuurlijk ook nog kunnen zeggen dat ik toch nog blijf tot het einde. Maar na tien jaar provinciale politiek en zeven jaar gedeputeerdeschap wil ik nu heel graag kijken wat ik hierbuiten kan bijdragen aan die grote opgave op dit vlak. Dus het is een persoonlijke afweging, het is altijd een combinatie van elementen. Maar het is vooral het gevoel dat ik buiten Groningen meer zou willen bijdragen dan dat ik vanuit deze functie kan doen. Dan is dit voor mij in ieder geval ook echt het goede moment. Het is nooit het goede moment. En ik realiseer me ook heel goed dat dit een korte aankondigingsperiode is. Maar zoals u allen weet en op social media kon zien, heeft het er ook aan bijgedragen dat op het moment dat je dit aankondigt als bestuurder, men al bezig is met de opvolging. Dan is het denk ik juist ook heel erg goed om degene die daarna volgt, een goede start te geven om snel ook zelf je taken goed af te ronden en iets bij te gaan dragen op een andere plek.

Er waren vragen over wachtgeld. Ja, u kent mij als een energiek persoon. Dat zal ik ook zeker blijven en ik zal dan ook heel zorgvuldig omgaan met de wachtgeldregeling.

Voor mij is het wel raar om dan na tien jaar met zo'n laatste woordvoering hier te staan. Ik wil u allen via deze weg even bedanken voor de prachtige woorden. [Applaus.]

De PLV. VOORZITTER: Dank u wel, mevrouw Homan. Maar u hebt nog een laatste interruptie van de heer Pestman, dus ik geef hem het woord.

De heer PESTMAN (BV NL): Laat ik het eerste gedeelte dan maar wegstrepen. Maar u geeft aan dat u zorgvuldig omgaat met het wachtgeld. Wil dat zeggen dat u wel of geen gebruik gaat maken van de wachtgeldregeling?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): De wachtgeldregeling gaat er natuurlijk uiteindelijk over dat je wel de tijd hebt om daarna te kunnen kijken hoe je op de beste manier een, in mijn geval, goede bijdrage aan de maatschappij kunt leveren. Dat is ook echt een privéaangelegenheid. Wat ik dan ook zal toezeggen, is dat ik er zorgvuldig mee zal omgaan en verder zal de tijd het ook leren.

De PLV. VOORZITTER: Dank u wel, mevrouw Homan. Vanaf deze stoel wil ook ik u bedanken voor de laatste tien jaar dat u een bijdrage hebt geleverd aan het debat hier in de provincie Groningen en aan de opbouw van Groningen zelf. Ik denk dat ik zometeen de Commissaris even het woord geef als voorzitter van Gedeputeerde Staten. Wellicht wil hij ook nog wat tegen u zeggen.

De heer PAAS (Commissaris van de Koning): Ja, daarmee verrast u me toch. Ik dacht nog: nou, ik zal nog wel wat warme woorden zeggen aan het eind van de vergadering. Ik ga gewoon 'beste Nienke' zeggen, dat mag voor één keer wel, ook in deze formele setting.

Beste Nienke, je maakte bekend dat je per 1 december stopt als gedeputeerde. Dan gaat het met een rotvaart: je hebt nog een extra rondje gekregen. Maar heel snel daarna is je laatste vergadering van de Staten. Eigenlijk is die snelheid kenmerken voor de manier waarop je loopbaan in Groningen is gegaan. Eerst een jaar burgercommissielid voor GroenLinks. Toen was er nog een Statencommissie Welzijn, Cultuur, Wonen en Leefbaarheid: ik heb dat moeten opzoeken, want dat weet ik allemaal natuurlijk niet. En in 2012 werd je Statenlid en nog weer een jaar later was je al fractievoorzitter. Dus wat goed is, komt snel, zullen we dan maar zeggen. Je had het tempo er ook in, ook je manier van spreken. Het is bijna niet te geloven, maar het spreektempo van de gedeputeerde is aanzienlijk gezakt in de loop van de tijd. Je was lid van de oppositie, dus het College deed alles fout. En dat vertelde je in woorden die aan duidelijkheid niets te wensen overlieten. Het toetreden van mevrouw Homan tot het College was echt een aderslating voor de oppositie. Dus arme bestuurder die in zulke vergaderingen het middelpunt van jouw aandacht was!

Nou, toen werd je gedeputeerde, dus. De jongste vrouwelijke gedeputeerde van Nederland, maar dat hechtte je niet veel waarde aan. De inhoud van je portefeuille: daar ging het voor je over. En dat was me nogal een portefeuille: energie, energietransitie, milieu, facilitaire zaken, personeel en ICT. Ik was er nog niet bij toen je begon als gedeputeerde, maar ik kan me maar zo voorstellen dat je op je eerste dag in het provinciehuis een paar mensen bij je op je kamer riep en toen zei: 'We hebben maar vier jaar! We hebben geen tijd te verliezen! Dus we moeten opschieten!' Ik zeg het nu op een fanatieke manier, maar je zei dat toen ongetwijfeld met dat aanstekelijke enthousiasme dat ik heel goed van je ken en dat je handelsmerk is geworden. Ik hoorde je tijdens de persconferentie zelfs zonder ironie, meende ik te merken, refereren aan de Nienke-*drive*. Dat is gewoon een goed Nederlands woord geworden, de Nienke-*drive*.

Nou, het onvermijdelijke gebeurde: GroenLinks won toen natuurlijk uitsluitend door het Nienke-effect de Statenverkiezingen in 2019. Er kwam een nieuw College, het eerste van alle provincies. Een College met een gelijke man-vrouwverhouding en ook daarmee haalde Groningen het nieuws, want dat was behoorlijk uniek. In dat College, ons College, vervulde je een verbindende rol. Het past niet bij je leeftijd om je de moeder van het College te noemen, maar je bent het wel. Het komt wel echt heel dicht daarbij in de buurt. Het is echt wel iets voor te zeggen dat de aanwezigheid van vrouwen aan de vergadertafel vaak te merken is. Met wat minder testosteron aan tafel, met nog altijd discussies op het scherpst van de snede. Maar ik geloof niet dat ik te veel verklap over de karakters van de Collegeleden als ik zeg dat *gender* zeker een rol speelt in ons College, maar niet doordat de mannen nou het meest testosterongedreven zijn en de vrouwen het minst.

Je kreeg de portefeuille met energietransitie, klimaat, water en Nationaal Programma Groningen en daarmee kwam in zeker zin alles samen. Als iemand de urgentie van energie en klimaat inbracht en we daar iets aan moeten doen, dan hoorde ik net Ankie Voerman je naar de kroon steken zonet met de opmerking dat de iedere keer dat we ademen, het over de voortgang van de klimaatdiscussie moeten hebben. Dat herken ik als calvinisme, trouwens: dat je je zelfs schuldig voelt als je CO₂ uitademt. Maar voor Nienke is dat altijd te combineren met een zekere lichtheid: idealistisch, pragmatisch. Je zorgde ervoor dat waterstof in de provincie Groningen in de afgelopen jaren echt een reëel alternatief is geworden. Dat het bedrijfsleven daar brood in ziet, dat ze in volle ernst praten over verdienmodellen – ik heb het niet over de oud-gedeputeerde, maar over de bedrijven – en over nieuwe werkgelegenheid die in onze provincie absoluut nodig is.

Ik ben het grootste deel van de tijd er getuige van geweest hoe je je ontwikkeld hebt tot een bestuurder. Je toon werd beschouwender, het tempo in de manier van spreken nam wat af en je werd hét onbetwiste boegbeeld – niet alleen in Groningen maar ook ver daarbuiten: echt iedereen kent Nienke – van de energietransitie, te beginnen in Groningen. Dus als iemand de drager is geweest van de uitdrukking – of misschien wel de uitvinder, al denk ik dat ook ik dat was, want we zeggen dat allebei heel vaak – dat de weg van Parijs, of tegenwoordig Glasgow, loopt naar Groningen, dan is dat Nienke. 20 tot 25 bestuurlijke gremia die in Groningen bij je functie hoorden: op al die plekken droeg je dat uit. Dat leverde je in 2019 de Reuring Prijs op. Ik moest even opzoeken wat dat was, maar dat werd je toegekend door de noordelijke media omdat je je boodschap over nut en noodzaak van meer zonne- en windparken overal uitdroeg. Dat gaf ook hier in de Staten reuring en ver daarbuiten. Je wist ook heel vaak heel goed dat je verhaal niet overal met veel gejuich werd ontvangen, maar je deed het wel omdat je vond dat het bij je verantwoordelijkheid hoorde. Wil je in Nederland klimaatdoelstellingen halen, dan kun je sinds Nienke Homan niet meer om Groningen heen. Dat hebben we, toen de onderhandelaars over het nieuwe kabinet in de ruimte hierboven waren, nog met verve uitgedragen.

Daarna maakte je je vertrek bekend op Gronet, ons eigen intranet, met een artikel daarover. Ik vind de reacties die medewerkers daaronder hebben gezet, veelzeggend en ook ontroerend. Je kunt zo goed zien hoeveel draagvlak je door je manier van werken, door ook het getrainde oog van een oud-groepsleider in Het Poortje: *'Nienke kan groepen lezen als geen ander. Die ziet dingen, die neemt mij ook even apart daarna.'* *Dus mijn toekomst is heel ongewis nu. Zij ziet dingen in een groep gebeuren waarvan gewone stervelingen denken: o, was dat zo? Dat had ik niet gezien. Maar dat geldt voor alle groepen en daarmee kweek je ook medewerkers en collega's die voor je door het vuur gaan.'* Ja, er zijn ook mensen die onder dat artikel op Gronet zetten: *'Wat jammer dat hier alleen maar een like-knop is. Want ik vind dit niet leuk.'* Dat is denk ik de kern. En andere reacties zijn feitelijk een bloemlezing van wie je bent: 'bevlogen', 'iemand met frisse ideeën', 'open blik', 'altijd enthousiast', 'creatief', 'scherp', 'doelbewust'. Ja, het kon minder, hè? Als dat de recensies zijn bij je vertrek, dan is dat mooi. En het mooie is dat daarmee met jou als gedeputeerde ook een basis is gelegd waar we de komende jaren mee verder kunnen.

Ik vertelde bij dezelfde persconferentie waar jij je vertrek bekendmaakte – en dat kwam uit mijn tenen – dat we je tandenknarsend laten gaan. De uitdrukking 'de slavernij is afgeschaft' heb ik hier weleens vaker gebruikt, maar er zijn soms momenten om dat te betreuen. Want dan moet je mensen laten gaan. Maar ik moet zeggen dat je mij, maar misschien ook wel anderen, ook wel deelgenoot hebt gemaakt van je worsteling. Je staat 24 uur per dag aan als gedeputeerde en dat betekent dat het organiseren van denkrumte om over je toekomst na te denken, lastig is. Je doet het ook nooit goed. In de richting van de kiezer is het ook niet fraai om daar heel erg mee bezig te zijn terwijl je nog in functie bent. Dus ik zou zeggen: het is van een prachtige zuiverheid om te zeggen dat je stopt om de ruimte te nemen om na te denken over je toekomst. Ik ga er eigenlijk zonder meer van uit dat dat niet heel erg rustig nadenken wordt. Je social media laten al wat zien vandaag. Ik ga er echt niet van uit dat je heel veel rust had gehad tijdens het nadenken. Want ik denk eerder dat je telefoon niet stilstaat. Dat is wat je hier hebt verdiend en ik wil je met alle politieke verschillen die er zijn – want ook Nienke was vaak de verpersoonlijking van het feit dat er grote politieke verschillen bestaan in deze Staten; Ton van Kesteren droeg het zonet ook eigenlijk uit – de grote waardering overbrengen voor wie je bent. Zelfs diegenen die zeggen dat zij die politieke lijn niet zullen missen, zullen betreuen dat jij als persoon weggaat.

Dank je wel namens ons allemaal. Ik sta met lege handen: ik had ongetwijfeld anders iets van als een tegel of zo gehad. Maar dat komt je allemaal toe, dus dat krijg je later nog. Veel succes in de toekomst, Nienke! [Applaus.]

De PLV. VOORZITTER: Dank voor de warme woorden voor mevrouw Homan, Commissaris. Ik moet nog wel even formeel vragen of er nog een tweede termijn nodig is. Dat is niet het geval. Daar ben ik heel erg blij mee.

Dan wil ik dit agendapunt afronden en dan schors ik voor vijf minuten even de vergadering voor de gebruikelijke wisseling van de woordvoerders.

[Schorsing]

C. Voordracht Visie Digitalisering

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Dit onderwerp, Visie Digitalisering, is rechtstreeks op de Statenagenda gekomen vanwege tijdgebrek in de commissie. Dus er kan van alles gebeuren. Ik zou de gebruikelijke volgorde in acht willen nemen en het woord eerst willen geven aan de heer De Boer van GroenLinks.

De heer DE BOER (GroenLinks): Laat ik beginnen door te stellen dat ik het wel jammer vind dat dit onderwerp direct op de Statenagenda geplaatst is, zonder voorgaande commissiebespreking. Tegelijkertijd stelt het me wel in staat mijn woordvoering te recyclen en als GroenLinks'er word ik daar heel erg blij van.

We hebben gelukkig in de commissie wel al eerdere malen gesproken over de Visie Digitalisering. Op deze momenten hebben wij al verscheidene punten naar voren gebracht. Deze zijn grotendeels door het College opgepakt en overgenomen, wat ook zichtbaar is in de definitieve versie die nu voor ons ligt. Hierover willen wij onze dank uitspreken. Hierbij hebben wij wel de verwachting dat op een zo goed mogelijk zorg gedragen wordt voor de door ons naar voren gebrachte randvoorwaarden van inclusiviteit, duurzaamheid en ethiek.

Op dit laatste punt hebben wij nog enkele vragen en opmerkingen. Naar aanleiding van de beantwoording tijdens de bespreking van conceptversie is verduidelijkt dat voor de ethische toetsing gebruikt gaat worden van de Interprovinciale Gids Ethiek en Digitale Transformatie. Dit heeft voor ons al veel verhelderd, dus ook dank voor het aanleveren hiervan. Tegelijkertijd wordt beschreven dat 'zoveel mogelijk aangesloten wordt' op de hierin genoemde uitgangspunten. Wij vragen ons hierbij af welke punten het College dan van af wil gaan wijken en waarom precies. Ook roept het de vraag op waarom de Gids niet een-op-een overgenomen wordt, dus ook daar graag een reactie op.

Tot slot willen wij nogmaals aandacht vragen voor een commissie ethiek en digitale zaken. Vele gemeenten en provincies hebben al een dergelijke commissie, waaronder sinds vorige week de gemeente Groningen. Toen wij deze suggestie naar voren brachten, werd gesteld dat het op dit moment niet noodzakelijk zou zijn. Des te verrassender was het om daarom vervolgens in de Ethiekgids te lezen – het gaat om de volgende passage, ik citeer: *'We beleggen de verantwoordelijkheid voor de borging en stimulering van ethiek expliciet binnen de organisatie. Dit houdt in dat er een functionaris of een gremium die c.q. dat ervoor zorgt dat ethiek in relatie tot data en digitale technologie op de agenda komt en blijft. Onder andere door het organiseren van bewustwordingsactiviteiten, het onder de aandacht brengen van een thema, het verzamelen en verspreiden van kennis en het rapporteren over de voortgang, bijvoorbeeld via een functionaris ethiek en digitalisering met voldoende draagvlak en autoriteit of een commissie ethiek en digitale transformatie.'* Gezien deze aanbeveling en de uitgangspunten die voor het ethische kader gehanteerd worden, verwachten wij dus eigenlijk dat het College zometeen in zijn beantwoording aangeeft, alsnog een ethische commissie in te stellen.

De heer MIESEN (VVD): Wat verwacht u precies in een commissie digitale ethiek aan expertise? Waarom zouden wij als Statenleden die expertise niet moeten of kunnen hebben?

De heer DE BOER (GroenLinks): Ik ga er niet van uit dat Statenleden per definitie die expertise niet hebben. Maar tegelijkertijd kijk ik naar de politiek zoals die er nu is en naar digitale zaken en ik zie dat de digitale wereld zich vele malen sneller ontwikkelt dan politici in staat zijn bij te houden. Wij moeten ons ook verdiepen in allerlei andere thema's. Er zijn heel veel dingen die onze aandacht vragen en het is nog steeds maar een parttime functie hier in de Staten. Dus ik zie de functie ethiek vooral als een aanvulling op onze eigen kennis en ook als een commissie die daarnaast nog kan ingrijpen op de momenten dat wij niet paraat zijn. Aangaande de expertise denk ik dat het College de vrijheid kan krijgen om rond te kijken en precies invulling te geven aan het orgaan. Ik zou daarbij willen verwijzen naar de voorbeelden van de gemeenten Enschede, Nijmegen en Eindhoven. De provincie Utrecht heeft ook een ethische commissie en de gemeente Groningen gaat daar ook mee bezig. Dus ik wil de invulling daarvan vooral vrijlaten, denk ik. Maar daarbij zou ik wel willen kijken naar filosofen of andere verstandige mensen die veel van digitale zaken weten of ervaringsdeskundigen zijn: daar denk ik dan zelf aan.

De heer MIESEN (VVD): Dan samenvattend ga ik ervan uit dat GroenLinks een ethische commissie vooral ziet als het aanvullen van expertise op meerdere gebieden.

De heer DE BOER (GroenLinks): Zou de heer Miesen iets verhelderder kunnen zijn in wat hij vraagt?

De heer MIESEN (VVD): Ik vraag me af of GroenLinks zo'n commissie ziet als een commissie die op basis van kennis en ervaring meer kan bieden dan wij als Statenleden doen. Dus dat daarin experts zitten op verschillende vlakken die meer weten dan wij, duidelijk.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, zo zien wij dat inderdaad. Ik heb ook net de passage uit de Interprovinciale Gids voorgelezen: dat is ook het idee zoals wij het ook zien. Een dergelijke commissie heeft in onze ogen de functie om gevraagd of ongevraagd advies te geven op besluiten die genomen gaan worden en ook de Staten daarover te informeren, zodat wij onze controlerende taak beter kunnen uitvoeren.

De heer RAM (PVV): De PVV maakt zich grote zorgen over deze ontwikkeling van de zogenaamde ethiek. Want de ethiek is niet waardenvrij en heeft ook een groot ideologisch component. Is GroenLinks niet bang dat de functionarissen in deze commissie een politiek correcte ideologie gaan volgen zoals gebruikelijk is bij universiteiten waar veel neoliberalen aan de macht zijn? Dus ik ben heel erg bang dat er een politiek correcte stroming komt die autoritair allerlei dingen gaan vastleggen. Kunt u die angst wegnemen bij ons?

De heer DE BOER (GroenLinks): Laat ik stellen dat wij die zorg niet delen met de heer Ram. Zoals ik eerder in de commissie ook al aangegeven heb richting de heer Ram, kan een ethische commissie bestaan uit verschillende soorten mensen die verschillende opvattingen over dingen hebben. Ethiek is niet een onderwerp waar één duidelijk antwoord op bestaat: daar kunnen verschillende visies op zijn. Onze insteek voor het instellen van een dergelijke commissie is vooral het beschermen van de burgers en het borgen van het proces, zodat er geen onverhoopte fouten die mogelijk gigantische gevolgen kunnen hebben voor onze inwoners.

De heer RAM (PVV): Ja, het klinkt allemaal heel erg mooi dat er vanuit elke stroming mensen erbij kunnen zitten. Maar ik heb regelmatig meegemaakt dat PVV'ers worden geweerd uit een bestuursfunctie. Die stroming wordt dan niet vertegenwoordigd in een politiek-ethisch orgaan. Ziet u het gevaar dan niet dan alleen enkelzijdig de waarden van GroenLinks zoals inclusiviteit, gelijkheid en dat soort zaken worden vormgegeven? Terwijl het politieke debat hier moet plaatsvinden over dit soort thema's?

De VOORZITTER: Er ontstaat hier een interruptiedebatje over de mogelijke personele bezetting van een commissie, waarvan de heer De Boer alleen nog maar de contouren heeft geschetst. Ik sta het antwoord toe, maar daar laat ik het dan ook graag even bij, als u het goedvindt, voor de voortgang van het debat. De heer De Boer.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, ik denk dat de rol van de commissie vooral moet zijn om de waarden te borgen die wij afgesproken hebben met z'n allen en die dus naar voren komen in het programma, de wettelijke verplichtingen die eraan voorafgaan en mogelijke gevaren in kaart brengen die onverhoopt alsnog op het pad komen. Ja, dus ik deel de zorgen van de heer Ram in die zin niet echt.

De VOORZITTER: En mocht het wat worden met die commissie, dan is het 'wordt vervolgd' hè, neem ik aan? De heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Om even deze suggestie helder te krijgen, klip en klaar. De digitalisering gaat snel, zei GroenLinks in de beantwoording op vragen van de VVD. Maar dat heeft niet zoveel te maken met ethiek. Want de digitalisering gaat op andere vlakken soms ook heel snel, maar de vraag die volgens mij GroenLinks heeft, is een ethische commissie voor veel bredere zaken. En als die er zo is om de waarden te borgen die wij met z'n allen afgesproken hebben, waarom zou die ethische commissie dan een meerwaarde hebben ten opzichte van de Statenleden?

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, om ten onrechte verwarring te voorkomen: ik heb gesproken over een commissie ethiek en digitale zaken. Dat heeft dus betrekking op de uitvoering van de digitaliseringsopgaven in het digitale beleid van de provincie. Dus ik zou het niet breder willen trekken dan in die zin, want het gaat puur om de digitalisering en de gevaren die daarbij mogelijk naar boven komen door een snelle ontwikkeling waar wij als Staten zelf geen grip op hebben. Verder, zoals ik al aangegeven heb, zie ik het vooral als aanvulling op onze kennis en besluitvormingscapaciteit als

Staten, om in te laten grijpen door die mensen om ons gevraagd of ongevraagd te adviseren dan wel de noodklok te luiden op het moment dat dat nodig is.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Digitalisering is natuurlijk heel breed. Bijna alles hier in dit provinciehuis gaat digitaal. Dus op het moment dat je iets aangeeft over ethiek en digitalisering, dan houdt dan dus in dat je ethiek hebt over bijna alles. Want alles wordt digitaal verwerkt, alles wordt digitaal opgeslagen: we doen bijna alles digitaal. Dan nog steeds heb je die ethische vraagstukken waar u hebt over hebt met die noodklok. Wat voor mandaat of wat voor rol heeft die commissie dan in uw beleving, op het moment dat we niet reageren op die noodklok?

De heer DE BOER (GroenLinks): Ik ben sowieso blij dat de heer Schmaal erkent dat digitalisering erg ver gaat en dus ook een grote impact kan hebben op het beleid en de taakvorming van de provincie. Ik wil nogmaals benadrukken dat het een adviserend orgaan is dat gevraagd of ongevraagd advies kan uitbrengen over zaken omtrent digitalisering en de uitvloeisels die daaruit voort kunnen komen. Uiteindelijk hebben wij als Staten de finale besluitvorming: zo staat het ook in de wet. Maar ik denk dat een commissie van expertise en mensen die daar kijk op hebben en er advies over uitbrengen, ons daar heel erg bij kunnen ondersteunen en ook het College kunnen ondersteunen op het moment dat wij niet tijdig kunnen ingrijpen.

De heer OSSEWEIJER (FvD): De Digitaliseringsvisie heeft eigenlijk, zoals u ook al aangaf, voorzitter, nog maar relatief weinig aandacht gekregen en is uiteindelijk rechtstreeks naar deze PS-vergadering doorgeleid. In de visie leest Forum voor Democratie vooral een verhaal met veel ambities en noodzaak voor digitalisering en vooral ook transformatie vanwege een veranderende maatschappij, open grenzen, internationalisering, de wijzigende rol van de overheid en de komst van technieken als *artificial intelligence*, datagedreven werken en *the internet of things*. Gelukkig wordt er ook nog iets aangehaald over een echt menselijk aspect middels een citaat van Kim Putters, namelijk over een zoektocht naar rust, natuur en vrijheid. De mens als uitgangspunt. Hiervan is verderop helaas niet veel terug te vinden wat ons betreft. Dat we te maken hebben met steeds meer data, gegevensuitwisseling en technologische ontwikkeling, is evident en dat we daarbij meebewegen, in navolging van het bedrijfsleven, ook. Daarbij kunnen training, ontwikkelen van vaardigheden, apps et cetera natuurlijk ondersteunen, evenals bepaalde ritpleinen – regionaal, landelijk en in EU-verband –, privacybeleid en, zoals net ook al even geschetst, als we het hebben over ethiek.

Maar de menselijke maat en contact zijn juist wat Forum betreft een extreem belangrijk aspect. Daar waar het gaat om het optimaliseren van de participatie, informeren van burgers, procesoptimalisatie, sturing en monitoring: allemaal helemaal goed, prima wat ons betreft. Maar zoals net ook al werd gezegd, digitalisering is superbreed en de visie leest vooral breder en als een complete transformatie naar een compleet gecontroleerde digitale samenleving. Is dat echt wat wij willen? Daarom een aantal vragen naar aanleiding van de visie. Waarom is een transformatie juist nu zo gewenst? Is dat bijvoorbeeld vooral vanwege de op pagina 6 door de Europese Unie genoemde transitie naar een duurzame samenleving, digitalisering en *twinchallenge*? Of, zoals op pagina 10 staat: *'De samenleving digitaliseert mede door de coronacrisis'* – daar komt ie weer, die koppeling – *'in een steeds hoger tempo.'*? Kan het College dit wat nader toelichten? Wat is precies de urgentie?

Meer openheid van bestuur en besluitvorming, open data en transparantie: daar is Forum ook helemaal voor. Maar de vraag die daarbij hoort, is: kan het College aangeven op welke wijze dit concreet bereikt kan worden? Want als dat uiteindelijk, ondanks de berg aan data en correspondentie, alsnog resulteert in zwartgelakte Wob-verzoeken of, ondanks *artificial intelligence* en ingenieuze algoritmes, alsnog resulteert in discriminerend beleid à la de toeslagenaffaire, dan helpt alle data op de wereld niet tot een verbetering. Er blijft altijd een belangrijk menselijk aspect.

Vervolgens wordt er op pagina 11 gesproken over de ontwikkeling van digitalisering en tegelijkertijd inwoners en ondernemers van onze provincie beschermen. *'Experimenteren met data en digitale technologie, waarbij we proberen privacy en ethische vraagstukken niet uit het oog te verliezen.'* Nou, dat klinkt al een beetje gevaarlijk, dat 'proberen'. Dan komen we ook weer op een stukje ethiek: wie gaat daarover? Wie heeft daar het laatste woord over? De vraag die daarbij hoort: aan wat voor eventuele nieuwe experimenten moeten we zoal denken? En hoe wordt dit geëvalueerd en door wie? Er wordt een voorbeeld genoemd van een al lopend initiatief, namelijk binnenstedelijke bereikbaarheid. Dan hebben we het vooral over verkeersbesluiten, slimme stoplichten denk ik dan aan, stadslogistiek. Ja, waar mogen we dan nog meer aan denken? Wat dat kan heel ver gaan. Heel veel dingen worden geïntroduceerd als reuzehandig of slimme oplossingen, maar kunnen uiteindelijk best wel ver gaan in de aantasting van de privacy.

Kortom, laten we het wel een beetje rustig aan doen. vooral met de afsluiting '*beam me up, Scotty!*'. Laten we vooral met de beide benen op de grond blijven staan. Automatisering en digitalisering kunnen ontzettend waardevol en nuttig zijn, mits ze op een manier worden ingezet dat ze ondersteunend zijn, niet leidend of zelfs privacyschendend zijn of leidend tot een *surveillancemaatschappij*.

De heer VAN DER BORN (ChristenUnie): Wij hebben verder geen op- of aanmerkingen op de visie. We hebben verder geen woordvoering en zien de uitvoeringsnota met vertrouwen tegemoet.

De heer HENSEN (SP): Visie Digitalisering: er spreekt een ambitie uit om mee te gaan in een veranderende wereld. Over enkele jaren zal de wereld er heel anders uitzien: kijk alleen maar naar de afgelopen twee jaren met corona en de manier waarop we nu vergaderen. De organisatie moet worden meegenomen in deze verandering. Tot mijn verbazing lees ik dan dat de huidige organisatie wordt gekwalificeerd als *old schoolers*, maar ook als 'dino's'. Hoe denkt de gedeputeerde de organisatie mee te nemen in deze veranderingen met dergelijke benamingen?

Voor de SP is het belangrijk om iedereen mee te nemen, ook de dino's. Als ervaringsdeskundige kan ik zeggen dat ook dino's een belangrijke rol kunnen spelen bij veranderingen van organisaties.

De heer MIESEN (VVD): In 2016 diende de VVD de motie 'Informatiemakelaar' in, waarin we opriepen de informatiesamenleving te koppelen aan de taken, de rol en het functioneren van de provincie Groningen. Van de hand van de indiener van die motie, mevrouw Wulfse, ligt nu de Visie Digitalisering voor, waarbij de basis worden gelegd aan het realiseren van onze opgaven aan de hand van data en digitale technologie. Het bouwen aan ons fundament en onze ontwikkeling naar meer digitaal en datagedreven werken. Onze complimenten daarvoor.

De visie is de afgelopen tijd al behoorlijk vaak besproken, dus we zullen het hier verder kort houden. Naar aanleiding van de bespreking van het concept is er een aantal aanpassingen gedaan. We zijn bijzonder tevreden dat onze suggestie over open data is meegenomen. Wij vinden het bijzonder belangrijk dat data vanuit de overheid in een zo ruw mogelijke vorm ter beschikking worden gesteld aan de inwoners en ondernemers. Dit zorgt ervoor dat zij op basis van die data kunnen komen met innovatieve oplossingen en nieuwe creatieve ideeën.

Om even in te gaan op de commissie digitale ethiek, hebben we daar nog een aantal vragen over. Wij zijn ervan overtuigd, ook qua ervaring vanuit mijn eigen werk, dat kennis van privacy en *security* rond data, maar ook ethiek, laag in de organisatie zouden moeten liggen. Iedereen zou ervan doordrongen moeten zijn dat als men aan het werk is, men met dat soort aspecten te maken heeft en daar rekening mee moet houden. Wij zijn er ook van overtuigd dat deze visie daar een eerste aanzet toe geeft om er juist voor te zorgen dat dat ook tot in de haalvaten van de organisatie terechtkomt. Daarnaast vinden wij – en dat zegt GroenLinks eigenlijk ook over die commissie – dat wij hier lokaal of in de provincie eigenlijk geen voorbeelden hebben waar je van kunt zeggen dat daar iets speelt wat je aan de commissie zou moeten voorleggen. Wij zien dan ook wel degelijk dat op lokaal en landelijk niveau dat soort zaken zeker speelt. Maar wij kennen hier in de provincie ook niet direct voorbeelden. Als je naar commissies kijkt, vind ik ook dat Statenleden en medewerkers op eigen kennis en ervaring moeten bogen en we niet maar voor alles commissies moeten opstarten en zeker niet de expertise daar moeten neerleggen. Als ik even verder kijk naar ethische commissies, dan heb ik gekeken naar de ethische commissie in Enschede. Die heeft in haar vergadering van 29 maart 2021 eigenlijk precies hetzelfde gezegd. Zij zegt daar namelijk dat die gemeente zelf zou moeten investeren in die ethische en juridische kennis van de mensen die daar zelf mee werken. Als u zoekt op internet, kunt u ook letterlijk lezen dat die commissie in Enschede ervoor pleit dat die juridische en privacykennis juist niet in die commissie zou moeten komen, omdat het heel erg belangrijk is dat de medewerkers in de organisatie zelf die kennis opbouwen – dat even ter onderstreping.

De heer DE BOER (GroenLinks): Naar aanleiding van wat de VVD hier zegt, even twee vragen. Ten eerste heeft de VVD, neem ik aan, dan ook de Interprovinciale Gids Ethiek gelezen en net geluisterd naar mijn betoog en dus ook naar de aanbeveling om echt te zorgen voor een borging in de organisatie. Stelt de VVD dat hierbij ter discussie dat dit niet klopt?

En in het vervolg daarvan zegt de heer Miesen dat het ook bij de werknemers, bij Statenleden en bij de gemeenten zelf geborgd moet zijn. Is het niet eerder een verhaal van 'en-en' in plaats van 'of-of' voor de VVD?

De heer MIESEN (VVD): Als de heer De Boer twee zinnen van mijn betoog had afgewacht, dan was ik daarop gekomen. Ik ga verder met de woordvoering. Als die de vraag van hem beantwoordt, dan komt het wel goed.

Dat wil niet zeggen dat wij tegen een of andere commissie digitale ethiek zouden zijn – als antwoord op de ene vraag. Maar het antwoord van de gedeputeerde dat zij wil kijken naar de landelijke ontwikkelingen en daar zoveel mogelijk bij wil aansluiten, vinden wij uitstekend. En wij vinden ook dat je hier eerst de basis op orde zou moeten hebben, alvorens je zou moeten kijken naar een heel zware commissie digitale ethiek. De gedeputeerde zegt daarvan dat als daar in de uitvoering van blijkt, het daar ongetwijfeld wel een keer van zou kunnen komen.

Dan spreekt het vanzelf dat wij deze voordracht van harte steunen.

De heer DE WIT (CDA): We spreken hier deze Statenperiode al voor de derde maal over digitalisering en dat is ook een compliment waard. Want na de startnotitie en de conceptvisie ligt nu de definitieve visie voor en dan krijgen we natuurlijk ook nog de uitvoeringsnota. Dat is wat onze fractie betreft een heel plezierige werkwijze, want we kunnen zo echt zaken inbrengen.

Het zal u dan ook niet verrassen dat wij opnieuw iets inbrengen wat we al hebben gedaan en dat is namelijk digitale inclusie. Dat is voor het CDA echt een heel belangrijk punt om straks mee te nemen bij die uitvoeringsnota. Zelfredzaamheid als het gaat om digitalisering is niet voor elke inwoner en ook niet voor elke medewerker vanzelfsprekend. Ik ben het overigens wel eens met de heer Hensen dat op het moment dat je niet heel handig bent daarmee, je niet per definitie gelijk een dinosaurus bent. Voor ons is het dus belangrijk dat dat meegaat.

Toen wij de brief bij de voordracht lazen, waren we nog heel hoopvol. Want op pagina 3 valt namelijk letterlijk te lezen: *'Toegankelijkheid en inclusie zijn opgenomen bij de uitgangspunten en verwerkt in de visie.'* Maar als we dan kijken naar die visie zelf, dan zien we in één tabel waar participatie vermeld wordt: 'optimaliseren, vernieuwen en transformeren'. Maar als we dan naar de rest van de visie kijken, dan zien we eigenlijk alleen de Stem van Groningen als participatieplatform voorbijkomen. Ondanks dat we de Stem van Groningen een warm hart toedragen, vinden we wel dat participatie en digitale inclusie wat verdergaan dan dat. Wij zien dat het College schrijft: *'We kennen onze doelgroepen, weten wat hen drijft en weten hen digitaal te bereiken en te binden.'* En wij gaan ervan uit – maar mevrouw Wulfse kan dat namens het College daar ongetwijfeld duidelijkheid over geven – dat digitale inclusie en participatie wat verdergaan dan alleen het participatieplatform Stem van Groningen.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Ja, ik ben wel even nieuwsgierig. Want op zich sta ik wel positief tegenover die digitale inclusie. Alleen, gaat dat ook zo ver wat het CDA betreft dat er altijd groepen mensen zullen zijn die digitaal niet kunnen meekomen en dus die digitaliseringsslag toch missen in de een of andere vorm? En wordt daar ook in voorzien als we praten over digitale inclusie? Of is dat echt alleen digitaal? Als voorbeeld daarvan kan ik geven het verdwijnen van bankfilialen en pinautomaten, waardoor sommige mensen steeds meer digitale transacties moeten gaan doen waar ze moeite mee hebben. Is daar ook in voorzien in die digitale inclusiestrategie of –aanpak?

De heer DE WIT (CDA): Ja, ik vind dat een zeer terechte vraag van de heer Osseweijer. Kijk, als het gaat om digitale inclusie, dan gaat het echt puur om digitalisering. Maar wat ons betreft gaat het niet alleen om het digitaal bereiken van onze inwoners. Want je hebt inderdaad altijd mensen die digitaal niet goed weten mee te komen. Hoe goed we ook ons best doen, er zijn altijd mensen die we niet weten te bereiken. Als het gaat om participatie zelf, die dus even losstaat van digitalisering, dan is het volgens mij ook belangrijk dat we ook niet-digitaal die mensen op een goede manier weten te bereiken als het gaat om de provinciale thema's. Maar bij digitale inclusie gaat het erom dat we ervoor zorgen dat de mensen zo laagdrempelig mogelijk toch de juiste informatie aanreiken en ook dat we de medewerkers op een goede manier scholen, zodat zij in staat zijn om dat op een zo laagdrempelig mogelijke manier te doen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wat er rond digitalisering in de wereld allemaal gebeurt, wordt niet bepaald door de politiek. Dat wordt bepaald door de markt en wij moeten kijken of we daarin meekunnen en daarop anticiperen. Wij zijn akkoord met de visie zoals die voorligt: daar kunnen we ons helemaal in vinden.

Ik wil met name even stilstaan bij die digitale ethische commissie. Kijk, sinds 2020 is dat volgens mij al in Enschede aan de orde – de spreker van de VVD haalde dat ook al aan. Als we dat gaan doen, dan hebben we weer een commissie, die niet echt een mandaat heeft en alleen zaken gevraagd of ongevraagd aan de orde kan brengen. De meeste bijeenkomsten vinden plaats achter

gesloten deuren. Dus het is ook maar de vraag of dat allemaal wenselijk is. Dan ben ik het helemaal eens met de onderzoeken die al gedaan zijn naar dit soort commissies. Want de ene commissie heeft dan inwoners als leden en de andere commissie heeft deskundigen op verschillende terreinen. En hoe ga je dat dan vormgeven en wie gaat dat dan doen? Maar de basis blijft dat je het binnen je eigen organisatie goed geregeld moet hebben, dat ethische vraagstuk – de VVD gaf dat ook al aan. Je moet dat dus geborgd hebben binnen je eigen organisatie. Dat start dan met het neerzetten van je ethische waardenkader. Dus wij zijn geen voorstander om nu in één keer plompverloren een commissie op te richten met een aantal experts erin. Volgens ons moet er een beetje dieper doorgedacht worden hoe je omgaat met de ethische normen en waarden en hoe je die gaat borgen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Zoals D66 reeds in de bespreking van 15 september jongstleden aangegeven, zien wij ook, net als de VVD, dat de basis op orde hebben essentieel is voor de verdere én veilige ontwikkeling van de digitalisering van onze provincie. Dan komt wederom een aantal punten naar voren. Op het voldoen aan wet- en regelgeving, financiën en die basis op orde blijven we op hameren. In het stuk staat aangegeven dat de provincie op dit moment nog niet voldoet aan alle wet- en regelgeving en nog niet klaar is voor de nieuwe wet- en regelgeving. Doel van de eerste fase van de digitaliseringsstrategie is om dit te herstellen. Als D66 vinden wij het belangrijk, gezien het feit dat wij nu niet voldoen aan die wet- en regelgeving, om hier haast mee te maken. Kan het College aangeven wanneer te verwachten is dat deze fase is afgerond en kunnen wij in het uitvoeringsprogramma wellicht een termijn verwachten?

Een van de indicatoren in de Digitaliseringsvisie is voldoen aan dezelfde wet- en regelgeving, de voortgang van de wetgevingsprojecten en de voortgangsrapportages. Ook dit zouden we graag wat concreter terug willen zien in de verdere uitvoering. Zou het mogelijk zijn dat wij per wet, zoals genoemd op pagina 20, de stand van zaken krijgen bij de Voorjaars- en Najaarsmonitor? Kunnen wij hierover een toezegging krijgen van het College?

Dan hebben wij nog een vraag over de financiën. Wat ons betreft vinden wij het logisch dat de middelen eerst worden ingezet om fase 0 volledig te realiseren en het restant daarna wordt gebruikt voor fase 1. Fase 0 gaat namelijk over het voldoen aan de huidige wet- en regelgeving. Nu staat er dat fase 0 slechts voor een deel kan worden gerealiseerd met de beschikbare middelen. Komt dit omdat er een groot deel naar fase 1 gaat? Vraag aan het College: hoe kunnen wij dit interpreteren?

D66 is verheugd dat wij hier een visie voor hebben liggen en dat we aan de slag kunnen met het repareren en het opbouwen van een goede digitale infrastructuur binnen onze provincie. Wel denken wij dat in ieder geval fase 0 en later ook fase 1 echt goed moeten worden geïmplementeerd, zodat er een goede basis ligt om al onze programma's veilig en verder te ontwikkelen.

Ik rond af. Met belangstelling zien wij het uitvoeringsprogramma tegemoet en zullen wij opbouwend en kritisch dit dossier blijven volgen.

De heer RAM (PVV): Zoals u weet, heeft de PVV zich al jaren ingezet voor een goede digitaliseringsagenda voor de introductie van *blockchains*, *the internet of things*, *big data*, *open data* en andere technieken en voor een digitaal platform voor het MKB. Voor het laatste is ook een motie aangenomen in 2019. Wat is de status van de uitvoering van deze motie? Hoe wordt die vormgegeven in deze digitaliseringsagenda?

Het belang van digitalisering is groot. De ontwikkelingen gaan snel en in onze optiek loopt de provincie al jaren achter. Bedrijven moeten boven op hun normale producten extra diensten leveren die voor een meerwaarde kunnen zorgen bij hun klanten. Dit is een mondiale ontwikkeling en als we daar niet op aanhaken, dan is dat de doodsteek voor ons MKB. En dat het MKB daar steun bij nodig heeft, heeft ook te maken met de horizon van het MKB zelf. Als je niet weet of je de rekening van de volgende maand moet betalen, hoe moet je dan inzetten op een digitaliseringsagenda over meer dan een jaar? Het is een manier om de productiviteit te verhogen en een meerwaarde te creëren en daarmee ook economische groei. Zoals u weet: alleen productiviteitsgroei en investeringen is echte economische groei. Dus wat dat betreft zien wij dit als een eerste stap en dat lijkt ons een heel goede ontwikkeling. De visie die hier voorligt als het gaat om de doelstellingen: mits deze voldoende worden gefinancierd, geeft de visie een goed aanknopingspunt om verder te gaan. Maar zoals gezegd, de PVV vindt dit veel te laat en veel te mager. We zouden graag meer ambitie willen zien bij het College.

Wel zijn wij geschrokken van de introductie van de ethiek in deze voordracht. Dat stelt ons toch voor een dilemma. Ethiek is de laatste decennia synoniem geworden met een politiek correcte autoritaire stroming, wat nu 'woke' wordt genoemd. Je ziet daar nu allerlei verschijningsvormen van in Amerika en die waaien nu over naar Nederland en het westen van Europa. Deze paragraaf over ethiek zet de deur open voor het kapen van de digitalisering door deze politiek-autoritaire stroming, die intolerant is naar andersdenkenden. Kunnen we nu dan digitaliseringsofficieren verwachten, die

we nu ook al zien op de Amerikaanse universiteiten en mogelijk zelfs onze eigen universiteiten? Of nog meer van dat soort gekkigheid? Dat is een belangrijk punt en als dat niet van tafel gaat, dan kunnen wij ook niet voor deze voordracht stemmen, omdat wij deze glijdende schaal die wij zien in onze maatschappij, onze democratie en onze cultuur, steeds meer richting die autoritaire stroming gaat. Om een klein voorbeeld te geven: als je een objectief algoritme bedenkt waardoor er verschillen naar voren komen tussen verschillende bevolkingsgroepen, dan kun je niet spreken van discriminatie. Maar het vervelende is natuurlijk dat als je bevolkingsgroepen met elkaar vergelijkt, ze nooit homogeen kunnen zijn. Het leidt altijd tot verschillende resultaten. Dus welk algoritme je dan ook bedenkt, het zorgt voor verschillende uitkomsten. Dat betekent dat je dus altijd zult moeten sturen op zo'n algoritme. Dat is dus een glijdende schaal met een oneindige horizon. Dit is een gevaar dat we willen aanstippen. Want als je hierop gaat sturen en dat gaat wegzetten in ethische commissies en dat niet meer gaat bespreken in onze democratische gremia, dan is het einde ver zoek.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Wat de Partij voor de Dieren betreft zijn wij niet tegen modernisering door middel van digitalisering. Wel moet er een belangrijk verschil worden gemaakt tussen het inzetten van digitalisering en het verzamelen van grote hoeveelheden geanonimiseerde data en van specifieke data van bedrijven en personen in onze provincie. Ons voorstel zal dan ook zijn dat de provincie bedrijven en inwoners actief informeert over welke gegevens er bij de provincie over hen bekend zijn en informeert over het recht op vergetelheid en onder welke voorwaarden en op welke manieren dat recht is af te dwingen. Hoe ziet het College dit? Wil het College dit meenemen in het ontwerp van het uitvoeringsprogramma?

Wat betreft de commissie voor ethiek sluiten we ons aan bij de woorden van de heer De Boer van GroenLinks.

Wat ons betreft moet de inwoner of de vertegenwoordiger van een bedrijf altijd de mogelijkheid hebben en houden om de provincie fysiek te benaderen. De mogelijkheid tot persoonlijk contact met een ambtenaar is van groot belang. We denken hierbij ook aan de participatieprocessen die hopelijk veel vaker gaan worden georganiseerd.

Ten slotte is niet iedereen digitaal vaardig en zijn er ook mensen die ervoor kiezen, uitsluitend in de natuurlijke wereld te leven. Graag een reactie van de gedeputeerde.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Natuurlijk is er al veel gezegd. Op voorhand was het een goed verhaal van de heer De Boer, waar wij ons in grote delen bij aan kunnen sluiten.

Maar ik wilde ook even ingaan op twee zaken die heel belangrijk zijn bij ons als 50PLUS. Wij hoorden dit van de hogleraren die op bezoek waren bij de commissie. Ten eerste dat de open data binnen de provincie voor iedereen goed bereikbaar moeten zijn. Ik zou graag van de gedeputeerde nog eens horen hoe wij daar in de toekomst aan gaan werken. Is dan alleen een commissie voldoende? Hoe gaan we dat echt opstarten? Want dat vind ik verder weinig terug in deze visie.

Het tweede is het verbeteren van de digitale dienstverlening. Het bereik daarvan is ook zeer belangrijk voor een goede bestuurscultuur in onze provincie. Wij denken als 50PLUS dat naar de bevolking toe bibliotheken daaraan kunnen meehelpen, net zoals er nu bijvoorbeeld gebeurt met de laaggeletterdheid. De gedeputeerde of gedeputeerden die zich daar volop mee bezighouden, geef ik daar alle ruimte voor om dat zeker ook naar de bevolking toe goed uit te venten.

Verder denkt 50PLUS dat 'participatie en digitalisering' het grote samenwerkingsmotto is naar de burgers van Groningen. Dat kan en dat moet denk ik nog veel beter. Dit zal op den duur leiden tot betere leefbaarheid in de zorg en in wonen. In de zorg zal het woordje 'ethiek' vaak naar voren komen. Ook bij wonen maakt het een duidelijk verschil als je mee kunt met de participatie en digitalisering. Kijk alleen maar naar wonen en waar de woningen terechtkomen in Groningen. Door de duidelijkheid van de provincie hieromtrent zullen ouderen zich veel meer gehoord voelen, langer zelfstandig kunnen wonen en vooral in een prettige leefomgeving. Digitalisering zullen we in de komende jaren steeds maar naar ons toe zien komen. Wij zijn zeker ook namens 50PLUS voornemens om de mensen constant bij de hand te nemen en op alle mogelijke manieren, waar dat maar enigszins mogelijk is, de bevolking erbij te betrekken, zodat digitalisering niet alleen maar voor een kleine groep Groningers bestemd is. Digitalisering moet voor iedereen bereikbaar zijn.

De VOORZITTER: Graag even opgelet, want nu gaat het snel. De heer Pestman gaf mij zonet te kennen dat hij geen behoefte heeft aan woordvoering. De heer Marquart Scholtz is er niet. De Fractie GO is volgens mij ook niet vertegenwoordigd.

Dan schors ik nu de vergadering voor vijf minuten en dan is het woord aan het College voor zijn eerste termijn.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef namens het College het woord aan gedeputeerde Wulfse.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Hartelijk dank voor de inbreng, jammer genoeg weer hybride. Maar het is helemaal goedgekomen, ik heb de inbreng van bijna iedereen goed kunnen horen – ik geloof zelfs uit Engeland. Nou ja, er zijn ook meer mogelijkheden als je hybride werkt, zullen we maar zeggen. Maar het was mij een lief ding geweest als we hier samen hadden kunnen zitten. Gelukkig helpt digitalisering ons wel vooruit en kunnen we hier hopelijk een kort debat hebben en met de digitaliseringsstrategie aan de gang gaan.

Een aantal partijen heeft al aangegeven dat we hier drie keer over bij elkaar zijn geweest. We hebben een externe oriëntatie gehad, een interne en we zijn nu bezig met de definitieve Visie Digitalisering. Naar aanleiding van het vorige debat hebben we een flink aantal aanpassingen doorgevoerd in de strategie over de toegankelijkheid, de digitale inclusie, over ethiek, over taal met name ook, over de ruwe open data. We hebben ook nog een aanpassing gedaan bij de taal om aan te sluiten bij Interprovinciale Digitale Agenda. Als we overal hetzelfde taalgebruik hebben, gaat dat ook niet voor verwarring zorgen. Daarbij hebben we de samenwerking extra benadrukt.

Toch zijn er van een aantal partijen nog wat vragen overgebleven en er waren nog wat nieuwe vragen en die zal ik dan ook proberen zo goed mogelijk te gaan beantwoorden. Eigenlijk is het denk ik wel een mooie discussie die uw Staten voerden over de ethische commissie. Want daar hoorde je eigenlijk alle geluiden van links tot rechts en van boven tot onder. Je kunt je die voorstellen bij zo'n discussie en die kwamen hier ook in de Statenzaal, fysiek én digitaal, wel naar boven. Er waren verschillende smaken: een eigen commissie, het liefst per direct tot mensen die zich afvroegen of die nou nodig is en of we de expertise niet zelf in de haarvaten moeten hebben. Ook de vraag hoe groot die commissie moet zijn tot de gedachte dat het om een politiek instrument gaat om een soort *woke* lijn in te zetten. Zo'n *woke* lijn of zo'n politiek instrument, zoals de PVV zo'n eventuele ethische commissie noemt, is absoluut niet de bedoeling. Maar ik zal daar zo nog eventjes inhoudelijk precies op terugkomen, speciaal voor de PVV.

Hoe wij dat voor ons zien, is dat wij goed in de tijd willen kijken op welk moment je iets aan ethiek, een ethische commissie of een commissie die op ethiek toeziet, kunt toevoegen aan die digitaliseringsstrategie. Zoals aangegeven door uw Staten zijn we voorlopig nog wel bezig met fasen 0 en 1: het prepareren, het op orde brengen en het langzaam vernieuwen. Het is al heel ambitieus om dat binnen een jaar af te krijgen. Dus we willen eigenlijk ook liever een 'slimme volger' zijn dan een voorloper die een grote commissie gaat samenstellen, terwijl we die misschien in de praktijk nog helemaal niet nodig hebben. Dus wij willen liever meeliften op die Digitale Gids Ethiek.

Ik meen dat GroenLinks nog noemde dat in de tekst staat dat wij 'het grotendeels overnemen' of woorden van gelijke strekking – ik vertaal het even vrij. Dat moet u zo zien dat het niet zo is dat we daarin gaan shoppen of dat we denken dat iets ons niet past en iets anders wel. Maar we willen wel kijken wat ons in de tijd goed past, wat we op welk moment en wat gezien de opgave nu voor ons belangrijk is, wat we later kunnen doen en welke prioriteiten we hebben. Dan kun je bijvoorbeeld ook denken aan wat in die Gids Ethiek staat: verschillende rollen van de overheid. Ik weet het niet helemaal uit mijn hoofd, maar ik dacht dat op bladzijde 9 zo'n mooie rechthoek stond met vier kleuren over een samenwerkende overheid, een participerende overheid en allerlei andere beginselen. Nou, daar moet je dan aan denken: op welk terrein ben je bezig en wat is dan op dat terrein nodig? Dus het is niet zo dat we iets van die gids ook maar afwijzen, maar we willen er op een praktische manier mee omgaan. Zo moeten die woorden gelezen worden. Wij willen die gids dus eigenlijk volledig toepassen en we willen dat stap voor stap doen.

We willen daarbij aansluiten bij de landelijke agenda. We hebben hier in huis al een commissie en die heet IPI. We zijn er natuurlijk goed in om mooie afkortingen te maken als overheid. In die IPI-commissie zitten vijf mensen, met onder anderen de *privacyofficer* en die kijkt naar de informatieveiligheid, het informatiebeheer en privacy, dus we hebben een aantal mensen dat zich daarmee bezighoudt. Wij denken dat daar op termijn ook mensen aan toegevoegd kunnen worden die zich met ethiek bezig gaan houden: dat is eigenlijk ons streven. Dus we werken niet langzaam toe naar een losse, aparte commissie, maar we willen die aan die groep die al bestaat, toevoegen.

Tegelijkertijd is het volledig waar – een aantal van u heeft dat naar voren gebracht – dat het in de haarvaten van de provinciale organisatie moet gaan zitten. Deze digitale strategie richt zich ook grotendeels op het interne proces van de organisatie van de provincie Groningen, dus een stuk bedrijfsvoering – een soort info, zo u wilt. Maar het gaat breder, want het gaat over een manier van werken. Dus het is van groot belang dat tijdens zo'n digitale transformatie uiteindelijk al die paden in

de verschillende beleidsterreinen landen. Dat geldt ook voor ethiek, privacy en informatieveiligheid. Dus het is zoeken naar het juiste instrument op het juiste moment, maar uiteindelijk moet organisatiebreed die hele digitale transformatie plaatsvinden en is het niet zo dat niet één afdeling dat leidt en dat je daar aanklopt. Nee, je hebt een beleidsopgave, bijvoorbeeld verkeer en vervoer, en dan heb je ook met recreatievaart te maken, dan gaat er een brug over water, er is een natuurgebied bij: welke data zouden er eigenlijk beschikbaar zijn op al die terreinen en hoe kunnen we die combineren om tot betere uitvoering en kwaliteit van beleid te komen.

Dit is ook het antwoord op de vraag van de SP waarom nu de urgentie is en dat allemaal nu moet. We willen ons werk gewoon beter doen en in die digitale transformatie zit juist de kracht dat je een aantal zaken kunt combineren – ‘integraal werken’, noemen we dat populair gezegd – dat maakt dat het beleid beter wordt. Dat doen we natuurlijk voor de inwoners. Want we zitten hier om het beleid te maken voor de inwoners. Dus de betrokkenheid van de inwoners in die zin is ook heel belangrijk.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Ik had ook aangegeven dat ik nieuwsgierig was waarom nu juist die transformatie zo gewenst was. Ik hoor uit de beantwoording met name als reden de verbetering van die interne organisatie. Maar hoe rijmt dat dan met het verhaal dat we toch met z'n allen wel beamen dat digitalisering heel breed is? Nota bene in het stuk worden er ook voorbeelden genoemd die gaan over verkeerscirculatie en dat soort zaken. Dat is toch niet meer interne organisatie? Dus is dat nu helemaal buiten de *scope* of moeten we dat toch wel in die visie interpreteren? Of wordt daar niet naar gekeken? Gaat het er alleen om om die interne systemen te laten aanhaken op de moderne technieken en processen die er zijn? Of gaat het ook over andere zaken die wel degelijk rechtstreeks voor de burger zijn bedoeld?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Vooropgesteld: alles wat we intern doen en hoe we de provinciale organisatie organiseren, doen wij voor die burgers, omdat die hoofdtaken zo van belang zijn. Het voorbeeld over verkeer dat ik net noemde in een combinatie van verkeer met natuur en recreatievaart, ziet er eigenlijk op toe om dat slimmer te doen. Om in tijd zaken met elkaar af te stemmen, om te zien welke opgaven waar verbetering behoeft. Dus het combineren van die zaken voor onze opgave om de kwaliteit van ons werk te verbeteren, staat voorop. Maar daarvoor is nodig dat je intern op een andere manier gaat werken. Dat is eigenlijk de link zoals ik hem bedoeld heb. Die urgentie zit er ook mede in dat het van ons verwacht wordt. De mensen zijn ook beter ervan op de hoogte, we werken veel meer samen als netwerkende provincie en dan wordt er ook gevraagd wat wij zelf kunnen bijdragen als provincie aan iets wat we in Groningen willen opzetten of uitvoeren.

Om dan ook nog even door te gaan op een andere urgentie, is dat het van groot belang is dat je dan ook transparant bent als overheid. Het vertrouwen in de overheid is altijd een heikel punt. Door meer transparantie aan te brengen in je organisatie en inzicht te geven door het openen van data, maar ook door bijvoorbeeld te voldoen aan nieuwe wetten zoals de Wet open overheid, is het voor iedereen makkelijker te zien wat er gebeurt in dat provinciehuis. Hoe worden besluiten genomen? Welke onderzoeken zijn gebruikt om tot een besluit te komen? En op welk moment is er politieke invloed? Dat kun je afpellen en dat is ook een belangrijke urgentie om digitalisering goed voort te zetten.

Er werd ook door Forum iets gezegd over experimenten. Nou, dat kun je als heel groot of heel klein vertalen. U zei: doe rustig aan. Maar we kiezen natuurlijk als beleid wat handig is te doen, want op alle beleidsterreinen kunnen zich zaken voordoen. We gaan ook niet onnodig van alles verzamelen. We moeten bekijken wat slim is, wat we aankunnen en hoe we dat kunnen inzetten om die kwaliteit te verbeteren.

Ik kijk nog even naar de vragen over de ethische commissie. Gevraagd of ongevraagd advies? Ja, je wilt natuurlijk een gevraagd of ongevraagd advies als je uiteindelijk een club mensen hebt. Dat geldt ook voor hoe we nu werken. Beveiliging en privacy worden natuurlijk automatisch bij allerlei processen meegenomen, dat is van belang.

Eigenlijk denk ik dat wat de fracties gezamenlijk hebben ingebracht, klopt. Dat is ook zo zoals we het gaan uitvoeren. Behalve datgene wat de PVV heeft ingebracht, meer als vraag. We gaan niet een politieke commissie instellen. Die wordt dus niet gebruikt om politieke statements of, zoals u het noemt, *woke* beleid uitvoeren. Ik kan u een bekend landelijk voorbeeld noemen. Eerder hebben de heer De Boer en ik over voorbeelden in Limburg gesproken, meen ik, ten aanzien van een winkelcentrum daar. Maar landelijk is er bijvoorbeeld die toeslagenaffaire, waarin je op gegeven moment, door een paar kruisjes verkeerd te zetten, een bepaald stempel op je krijgt als burger. Dan gebeurt daar van alles mee en dat kan een eigen leven gaan leiden. Nou, dat zijn eigenlijk precies de zaken die je eigenlijk wilt voorkomen en waar je goed mee wilt omgaan. Dus daarom is het wel van belang dat je zaken als ethiek, privacy, niet-discrimineren – eigenlijk alles in de Grondwet waar we

aan moeten voldoen – gewoon borgt in je organisatie. Dus zo zou de PVV dat kunnen zien en niet als een politiek instrument, Want dat past niet, zeg ik dan maar.

De heer RAM (PVV): Ik begrijp de inbreng van mevrouw Wulfse over de woke ideologie. De reden waarom wij daartegenaan lopen, is dat als je gaat sturen op digitale inclusie, op gelijke resultaten in plaats van gelijke kansen, dan kun je in mijn optiek niet met algoritmes sturen op een gelijk resultaat. Want groepen zijn niet altijd homogeen, ze zijn nooit volledig gelijk. Dus als je daarop gaat sturen, zit je altijd op een glijdende schaal en dat is het gevaar dat wij zien. Kan de gedeputeerde daar misschien iets over toelichten hoe zij dat probleem ziet?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ik begrijp denk ik nu beter wat de heer Ram bedoelt. Eigenlijk vraagt hij of het College van plan is om te sturen op gelijke resultaten, terwijl er verschillen zijn in de opgaven. Wij hebben met inwoners te maken, maar ook vooral met opgaven, natuurlijk. Denk aan natuur, de economie of toerisme. Natuurlijk is dat helemaal niet de bedoeling. Ik kan ook niet voor ogen halen dat in onze digitaliseringsstrategie staat beschreven dat een van de doelen van de digitalisering is dat wij gelijke uitkomsten willen op bepaalde terreinen. Ik kan me niet herinneren dat dat is opgeschreven. Dus als de heer Ram zou kunnen aangeven waar hij de suggestie vindt dat dat zou gebeuren, dan zou mij dat helpen. Maar ik denk dat dat helemaal niet het geval is.

De heer RAM (PVV): Nou ja, er wordt een aantal schema's aangegeven bij die Handleiding Digitale Ethiek, waar dan over digitale inclusie wordt gesproken. Laten we een iets minder beladen onderwerp nemen: de verschillen tussen ouderen en jongeren. Ouderen hebben een digitale achterstand, jongeren maken het zich heel snel eigen. Dan blijft er altijd een groep die nooit mee zal komen met die digitale transformatie, omdat die simpelweg het abstractievermogen nooit heeft meegekregen als kind om die context te zien. Met andere woorden: dan heb je regeling met een open einde waar je nooit de doelstelling van de inclusie zou kunnen behalen. Dus de vraag is dan: hoe ziet het College dan dat probleem? Want een openeindregeling is wel een glijdende schaal.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, ik begrijp het. Wat daaraan ten grondslag zit, is de gedachte van de PVV dat als je een doel wilt bereiken, je dan voor de 100 procent gaat. Dus als er zou staan dat er 100 procent digitale inclusie moet zijn, dan zou je moeten erkennen dat dat nooit kan lukken. Dat is een opgave die niet kan lukken, maar je doet het zo goed mogelijk.

De heer Ram maakt eigenlijk als vanzelf een bruggetje naar participatie. Met digitale inclusie bedoel je dat zoveel mogelijk mensen van je beleid moeten kunnen profiteren, maar het ook moeten kunnen begrijpen, volgen, met de Stem van Groningen meedoen. Of wat bij de participatie heel belangrijk is – en dan beantwoord ik ook meteen de vraag van het CDA daarbij: op welke wijze kun je mensen nu betrekken en kunnen ze deelnemen? Niet alles daarvan staat in deze digitale transformatie, omdat het natuurlijk ook gaat over interne dienstverlening. We hebben een heel groot programma 'De mens centraal', een heel interessant programma om te lezen. Daar staat ook een link naartoe in de Visie Digitalisering en daar kun je zien hoe we proberen mensen te betrekken. Maar dat betekent bijvoorbeeld ook dat we de informatiepagina's in kranten nog steeds doen. Dat betekent dat mensen op bezoek kunnen in het provinciehuis, dat ze op een spreekuur terecht kunnen of dat ze met ons kunnen telefoneren. Maar we hebben ook bij andere programma's zoals bibliotheken – ik dacht dat het de heer Ten Hoove van 50PLUS was die daarover sprak – waar een aantal programma's hebben uitgezet. Zo hebben we ook de digitale geletterdheid bij alle bibliotheken. Dan hoeft je geen lid te zijn van de bibliotheek, maar je kunt ernaartoe gaan om hulp te krijgen. En vorige week hebben we in negen bibliotheken – daar mocht ik ook bij zijn, heel prettig – het Informatiepunt Digitale Overheid geopend, het zogenaamde IDO. Als mensen een probleem hebben bij de provincie – maar veelal is dat bij de gemeenten – hoe ze iets moeten invullen of hoe ze bij een aardbevingsschade aan de gang moeten of wat voor probleem ook waar de overheid bij nodig is, dan kun je daar geholpen worden. Dus ook mensen die er grote moeite mee hebben, proberen we via allerlei programma's te ondersteunen, die niet allemaal in deze visie staan maar er in de volle breedte zijn. Dus 100 procent digitale inclusie is een illusie, zou ik haast zeggen. Maar we doen ons best om zoveel mensen hiervan te laten profiteren en degenen die dat niet kunnen, op een andere manier te bedienen. Dus het doel is niet om iedereen in een maatpak te wringen. Want verschillen zullen altijd blijven bestaan: dat ben ik volledig met de PVV eens.

Dan ga ik even door op participatie. De heer De Wit merkt op dat we dit eerder hebben besproken en vraagt of dit voldoende is opgenomen. Bij programmalijn 1 hebben daar een aantal zaken over opgenomen: over wetgeving hebben we er iets over opgenomen en bij de uitgangspunten. Daarnaast hebben we natuurlijk ook bij andere programmalijnen de Digitale Academie, waarbij we

hebben aangegeven dat iedereen die daar belangstelling voor heeft, een niveautje omhoog kan. Dus dat kan ook voor een 'dino' gelden – daar kom ik zometeen nog even op terug, meneer Hensen, een heleboel mensen houden trouwens van 'dino's', hoor. Maar dat kan ook gelden voor iemand die al op een heel hoog niveau zit. Ik weet niet precies hoe dat hoogste niveau heet in dat onderzoek, die termen hebben we ook niet zelf verzonnen, trouwens. Dus die Digitale Academie is ook open voor iedereen en zo proberen we ook de participatie te bevorderen. We hebben achtereenvolgens met dienstverlening, Biblionet, Informatiepunt Digitale Overheid, Stem van Groningen, Digitale Academie en 'De mens centraal' allemaal lijnen waarmee we proberen die participatie op een zo hoog mogelijk niveau te krijgen. Niet alles staat hier beschreven, dat klopt. Want dit loopt door alle programma's heen. Maar juist omdat het door alle programma's heen loopt, kun je zien hoe belangrijk het hele College dit vindt.

De heer DE WIT (CDA): Is er ook een mogelijkheid om in het uitvoeringsprogramma iets meer te zeggen over hoe mensen ons kunnen bereiken? Want de bedoeling is juist om ervoor te zorgen dat we de mensen digitaal beter kunnen laten communiceren met de overheid – in dit geval de provincie. Dus zou daar iets meer over opgenomen kunnen worden? Ik snap dat dat niet in deze visie staat, maar in de uitvoeringsnota zou dat heel prettig zijn.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, wij hebben natuurlijk wel gepoogd om daar in drie punten iets over neer te zetten. Ik heb ook aangegeven wat we nog meer doen. In de uitvoeringsnota over de digitaliseringsstrategie nemen we natuurlijk op hoe we daarbinnen een aantal zaken uitvoeren en dat kan uiteraard daar worden uitgewerkt. Dat kan ik natuurlijk prima toezeggen. En daarnaast loopt dit door allerlei andere programma's heen. Dus laten we even bij het uitvoeringsprogramma kijken of het CDA daar tevreden mee is, voordat ik toezeg dat we alles op dit terrein doen – we krijgen ook nog een mooie discussie over het participatiebeleid – ook allemaal weer in de Uitvoeringsnota Digitalisering gaan zetten. Want nogmaals, voor een groot deel gaat dit over intern beleid: dat loopt eigenlijk onder alle afdelingen door of dwars door alle afdelingen heen. Maar dat dit een belangrijk punt is, is mij helder. In het uitvoeringsprogramma zal komen te staan hoe we dat allemaal doen en ik zal erop toezien dat dat ook nog wat preciezer gebeurt.

Dan ben ik toe aan de 'dino's', denk ik. Kinderen zijn eigenlijk vaak dol op dino's, want het is toch een soort band met het verleden, een soort geheimzinnigheid hangt eromheen. Dus ik denk niet dat dit een beledigend woord is. Het is een onderzoek dat bij alle provincies gedaan is. Blijkbaar hoorde die term daarbij, maar dit gaat er natuurlijk niet om om te beledigen: dat is absoluut helemaal niet bedoeling. Maar het is wel zo dat of je nou een *early adaptor* bent of een dino – dan gebruik ik het woord toch maar even – intern wij een heel scholingsprogramma gaan opzetten voor diegenen onder de medewerkers die daar behoefte aan hebben en voor wie het noodzakelijk is in het werk om een stapje vooruit te kunnen maken. Dus zo willen we dat oplossen. Bij alle provincies is dat gedaan, dat onderzoek. Dus ik denk dat dat ook wel heel erg mooi is dat we dat ook weer samen interprovinciaal hebben opgepakt. Dat geeft ook weer verheldering intern, dat mensen kunnen kijken wat ze eraan kunnen doen en ervan kunnen leren en hoe ze hun werk beter kunnen doen.

Ik ben bij D66 beland met een aantal vragen. 'De basis op orde': ja, dat is wel een grote zorg die het College deelt met D66. Mevrouw Benjamins gaf namens D66 ook aan dat zij daar de verdeling in geld ziet tussen de fase 0 en de fase 1. D66 vindt eigenlijk dat als we nog niet helemaal voldoen aan de wet- en regelgeving, het wel heel gek is om verder te gaan in de volgende fase. Dus maak die basis op orde: zo heb ik die oproep begrepen. Ik denk dat ik van die bedragen die daarbij staan, rustig kan stellen dat die indicatief zijn. Als het voor de basis nodig is dat er geschoven wordt in de budgetten, dan gaan we dat zeker doen.

Wij willen ook in het uitvoeringsprogramma aangegeven wat wij verwachten voor komend jaar. En ik kan mevrouw Benjamins ook toezeggen dat wij zowel bij de Voorjaars- als Najaarsmonitor op een andere manier zullen aangeven hoe ver we hiermee zijn. Dat gaf D66 eigenlijk ook aan: dat zij toch een beetje inzicht willen hebben hoe het er nou mee gaat en of we ook echt stappen maken. Ik zeg bij voorbaat: we zijn heel ambitieus. Ik heb eerder al aangegeven dat er misschien acht à negen wetten, richtlijnen en allerlei regelgeving op ons afkomen. Maar ik vind het van groot belang om ook al aan die basis te voldoen, want dat borgt de veiligheid van de gegevens en de privacy van mensen. Ik zal zorgen dat dat tweejaarlijks op een heldere manier gecommuniceerd wordt met een goede tekst daarbij. Dus niet alleen met 'het gaat goed' of met een groene of oranje *smiley*, maar dat er preciezer staat verwoord waar we nu aan toe zijn, zodat het door uw Staten ook beter gecontroleerd kan worden of er ook echt tempo in zit of dat het woorden zijn die je op allerlei manieren kunt interpreteren – vertaal ik dan maar even vrij. Want daar gaat het om en dat is natuurlijk ook voor het College net zo belangrijk. Dus er is nog een flinke slag die we moeten maken. Maar gelukkig, we doen het nu.

De VVD gaf aan dat we er al een paar jaar mee bezig zijn en er al veel acties zijn geweest. Ik kan me nog goed herinneren dat meneer Ram en ik daar als Statenleden ook flink in optrokken met de *blockchain* en *'the internet of things'*, die we voor elkaar kregen binnen een paar maanden met een heel mooie subsidie. Maar het is nu wel zo ver: we gaan nu die transformatie ook echt maken. Dus dat betekent dat er ook meer aandacht is voor het voldoen aan die wet- en regelgeving. Ik kan derhalve D66 toezeggen dat we daar goed en inhoudelijk over zullen informeren – dat is denk ik het belangrijkste – en dat de budgetten flexibel zijn. Die prioriteit is volstrekt helder.

Mevrouw Voerman van de Partij voor de Dieren vroeg hoe het met die gegevens zit en of je daar inzage in hebt. Binnen de AVG is ook geregeld dat je altijd inzage kunt hebben in welke gegevens opgeslagen worden en welke niet en, als de gegevens niet goed zijn opgeslagen, je die mag veranderen. Dat is een wettelijk recht, dus dat gebeurt. Verder is het zo dat provincies, heel anders dan gemeenten, veelal te maken hebben met wat abstractere gegevens. Er is wel sprake van personen, maar het gaat bij wijze van spreken over diersoorten, over de monitoring in natuurgebieden, het gaat over het meten van stikstof, het gaat over verkeersbewegingen – al dat soort zaken. Dat hebben wij veel meer dan gemeenten. Het is zeker een aandachtspunt, maar bij ons zijn de verschillen echt heel groot in die zin.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Maar daar nog even op in aanhakend met een vraag bij de gedeputeerde – een beetje aan de schaduwkant. Er bestaat in Groningen ook zo iets als LifeLines, *healthy ageing*: heel veel data worden daar verzameld over alle Groningers die er maar in Groningen wonen, ook over zaken als gezondheid. Hoe staat de provincie daarin? Hoe wordt bijvoorbeeld geborgd dat LifeLines geen informatie doorlekt naar andere marktpartijen? Heeft de gedeputeerde er een idee over hoe we dat doen qua digitale veiligheid van Groningen?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ik moet een beetje uit mijn geheugen putten bij het ontstaan van LifeLines. *Healthy ageing* is natuurlijk ook een van de programma's waar we aan deelnemen. LifeLines is van het UMCG en het UMCG is verantwoordelijk voor de data en alles. Dat is niet van de provincie, het is niet ons programma, dus we hebben daar geen verantwoordelijkheid in. Gelukkig hebben we dat ook niet bij allerlei andere partijen. De enige verantwoordelijkheid die je neemt, is dat als je samenwerkt met elkaar, je dan afspraken maakt daarover. Als de heer Ten Hoove dat bedoelt, dan kan ik zeggen dat we dat altijd doen en dat ook hier op dit terrein het geval zal zijn met de samenwerkingspartners.

De PVV kwam nog terug op een motie uit 2019 over de inzet van een digitaal platform. Die motie zag er met name op om met ondernemers afspraken te maken over gegevens – even vrij vertaald. Ik heb de motie net nog even bekeken: de heer Ram had deze paraat. Ik kan daar een paar dingen over zeggen, maar het belangrijkste is dat de uitvoering van de motie in de volle breedte aan de orde komt bij het economische programma Groningen@Work. Dus in die uitvoeringsagenda zal ook het volledige antwoord voor de heer Ram te vinden zijn. We zijn inmiddels al heel erg bezig, ook met externe partijen via het Programma Economie van de heer Rijzebol, om die connecties te leggen en digitaal op elkaar aan te sluiten. We hebben een mooi ondernemersloket in dit coronatijdperk ingesteld, Grow Business. Ik ben laatst weer bijgesproken over het Gegevensknooppunt Groningen, waarin gemeenten en de provincie samenwerken aan gegevens om oplossing te vinden. Dat geldt dus ook voor de ondernemers. Dus in de volle breedte heeft dat de aandacht, maar het volledige antwoord zal bij de uitvoeringsagenda van Groningen@Work aan de orde komen.

Nog even terug naar wat Forum vroeg: over de urgentie heb ik al even iets gezegd. Ook bij data betekent dat transparantie en gelaagdheid, dat je dus kunt zien wat een overheid doet. Dus het openen van data is juist een heel belangrijk controlemechanisme dat de overheid transparant maakt.

Voor zover ik het kan overzien, heb ik alles wat ik aan vragen heb genoteerd, nu beantwoord.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, nog even een korte verduidelijkende vraag. Ik hoor de gedeputeerde hier toezeggen dat het IPI gaandeweg het proces de borging van de ethiek als taak krijgt en dus als het ware gaat functioneren als die commissie waarom gevraagd is. Begrijp ik dat goed? En, als vervolg daarop: heeft de gedeputeerde al een idee hoe het tijdspad er daarvan gaat uitzien en hoe wij als Staten daarover geïnformeerd worden?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Het tijdspad voor dit specifieke onderwerp heb ik nog niet voor ogen. Wellicht dat daar in het uitvoeringsprogramma iets meer over gezegd kan worden. Het is niet zo dat het IPI gaat fungeren als ethische commissie. Het IPI gaat over informatiebeheer, informatieveiligheid en privacy en daar zitten vijf mensen in. Dat is een commissie die toeziet op die onderwerpen. Waarschijnlijk wordt het onderwerp ethiek daaraan toegevoegd en kan het goed zijn dat

daar één of twee mensen binnen die commissie zich daarmee gaan bezighouden. Maar het niet zo dat het IPI een ethische commissie wordt. Dus dit is ongeveer de gedachte. Maar houd me ten goede: ik heb aangegeven dat het College daar niet een voorloper in wil zijn, maar een slimme volger. Dus we kijken eerst hoe anderen dit oplossen en wat goed werkt, We hebben daar een goed overleg over. U weet ook dat ik in de kopgroep van het Interprovinciaal Digitaal Overleg zit, dus ik zit goed vooraan bij wat er elders gebeurt. Daar wil ik kijken hoe we dat zo slim mogelijk kunnen doen. Wij denken dat we deze kant op groeien – dat kan ik GroenLinks toezeggen.

De VOORZITTER: Daarmee wekt de gedeputeerde de indruk dat ze aan het eind van haar betoog is gekomen. Dat is het geval. En ik zie verder ook geen vragen meer. Dus dit is ook het moment om te vragen aan de Staten of ze behoefte hebben aan een tweede termijn. Dat is niet het geval, dus daarmee is alles helder. Dan sluit ik de beraadslagingen en schors ik een half uur voor de lunch.

[Schorsing]

D. Brief: NOVI en betekenis Samenwerkingsafspraken (*motiedebat*)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

De fractie van Groninger Belang heeft in de Statencommissie van 27 oktober gevraagd om een motiedebat over dit onderwerp. Zometeen dus als eerste de heer Schmaal van Groninger Belang. Aan hem is het woord.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): NOVI: daar hebben we uitgebreid over gesproken in de commissie. We hebben kennisgenomen van de brief waarin afspraken staan of komen en waarbij nog heel veel uitgewerkt moet worden wie nu welke rol heeft in het landelijk NOVI-gebied. Wij als provincie gaan natuurlijk over de POVI, de gemeenten over de GOVI – daarbij de BOVI even buiten beschouwing gelaten, want die is er natuurlijk ook nog.

Dus al met al zijn wij een landelijk NOVI-gebied: wat houdt dat nu precies in en welke kant gaan wij op? De intenties lijken goed, maar vaak zit *'the devil in the details'*, dus hoe wordt zo iets daadwerkelijk uitgevoerd? Dan staat er in de brief wel een aantal opmerkingen, met name over de prioriteitsstelling, waar wij als fractie ons een beetje zorgen over maken. Dan gaat het er wat ons betreft om dat wij als provincie baas blijven in eigen provincie. Zo hebben we het er ook over gehad in de commissie. Tijdens de commissie kwam ook aan de orde dat er wat breder gesteund werd de manier waarop het beschreven zou moeten worden. Dus dat hebben we in overleg gedaan, ik heb dat ook nog even gedeeld met de gedeputeerde – dan weet u dat vooraf. En daaruit komt deze motie, voorzitter.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dat is een motie nummer 358 die de briefhoofden draagt van Groninger Belang, BV NL, de PVV, de Partij voor het Noorden, Ons Groningen, Forum voor Democratie en de Fractie GO. De motie draagt als titel 'Provincie in controle over eigen omgeving' en eindigt met de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 17 november 2021 ter behandeling van bovenvermeld onderwerp,

Kennis genomen hebbende van:

- de informerende brief d.d. 1 juni 2021 over inhoud NOVI en betekenis Samenwerkingsafspraken;
- de passage in deze brief dat *'Uw Staten in de deze fase geen formele rol hebben'*;

Overwegende dat:

- het Rijk gehouden is aan de NOVI en de provincie aan de POVI;
- het op dit moment niet glashelder is hoe de verhoudingen tussen de NOVI en de POVI, en de gevolgen daarvan, zullen zijn;

Roept het College van Gedeputeerde Staten op:

- om ervoor te zorgen dat de provincie zelfstandig besluiten kan blijven nemen over de provincie en niet accepteert dat het Rijk afwijkt van de gemaakte samenwerkingsafspraken en van bovenaf, tegen de opvatting van de provincie dingen, gaat opleggen buiten de afspraken van deze NOVI-samenwerkingsafspraken om, zonder dat noodzaak en effectiviteit daarvan onomstotelijk zijn aangetoond;

En gaat over tot de orde van de dag,'

De motie maakt daarmee onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het is dus niet zozeer een motie omdat we het niet eens zijn met de brief of met de afspraken. Het is meer de ondersteuning die ook de gedeputeerde namens de provincie kan gebruiken richting het Rijk, dat wij als Staten wel baas willen blijven binnen onze eigen provincie – meer een oproep daartoe. Zo moet deze motie gelezen worden.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ik dank Groninger Belang en de andere partijen voor de inbreng. We hebben het hier even over gehad. Het is denk ik een logische motie naar aanleiding van de brief over de NOVI. Wij hebben het hier natuurlijk al vaker over gehad. Wij als College zijn bij die samenwerkingsoverleggen, waar ikzelf ook aan mag deelnemen zoals Omgevingsagenda Noord, eigenlijk elke keer zoekend wat we nu samen doen, hoe dat ligt, wat het Rijk nu bedoelt. In het Interprovinciaal Overleg hebben we het daar ook heel veel over: zijn we nu een uitvoeringsorganisatie van het Rijk of zijn we dat niet? Soms voer je bepaald beleid uit, maar je hebt ook je eigen zeggenschap en je eigen gebied. Het gebiedsgerichte werken is bij de Omgevingswet juist ook zo belangrijk: het is een haakje om aan te geven dat we ook zelf baas willen zijn in onze eigen provincie, zoals Groninger Belang dat zegt. Dus dat kan het College ook helemaal ondersteunen.

Wij denken wel dat het heel goed is om samenwerkingsafspraken te maken: dan kun je elkaar daar ook aan houden. En het is ook goed om het over taken en verantwoordelijkheden te hebben. Want met name als je met inwoners te maken hebt en ook met mensen van buitenaf, dan kijken die ergens naar, die vinden ergens iets van. Welke overheid het dan is, dat doet er eigenlijk niet toe, dan gaat het over de inhoud. En dan is het wel heel fijn als we als één overheid kunnen opereren, maar tegelijkertijd wel precies weten waar ze zelf over gaan, waar de ander over gaat en wat we daarover hebben afgesproken. In alle overleggen met het Rijk zeg ik ook elke keer namens ons College dat wij echt niet afwachten met wat voor plannen het Rijk komt. Want we begrijpen dat die druk op de ruimte heel groot is: daar gaat het vaak om. Maar we hebben ook zelf plannen en daar zijn we natuurlijk heel hard mee bezig. U hebt in de pauze een presentatie over Sponsland, waarin de ontwerpkracht van de omgeving gebruikt is om ideeën in te laten brengen over hoe die omgeving eruit zou moeten zien. Dus we zijn zelf heel actief bezig om daar vorm aan te geven.

De motie heeft wat straffe, stevige taal. Daar is eigenlijk niks mis mee. Ik wil daarbij wel gezegd hebben dat er geen reden is dat wij ons nu bedreigd voelen door het Rijk of iets dergelijks en dat we daarom onder druk dit als een soort strijdmiddel gaan inzetten. Dat is niet het geval. Ik zie dit als een goede ondersteuning van de lijn zoals wij die bedoeld hebben, vastgelegd in een mooie tekst. Net dacht ik even spontaan over de passage 'dat het Rijk afwijkt van de gemaakte samenwerkingsafspraken': wij zijn natuurlijk ook een betrouwbare overheidspartner, hè? Dus wij houden ons er ook aan. Als wij denken dat er een reden is om ervan af te wijken, dan ga je daar ook op een verantwoorde manier mee om en dan kom je ook terug naar de Staten. Dus het is denk ik ook een soort wederkerigheid. Maar de 'grote broer' heeft veel macht, dus in die zin is het een prima motie en het College kan die voor oordeel aan de Staten laten.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Eigenlijk heb ik hier niet zo heel veel aan toevoegen, behalve dan de lijn zoals de gedeputeerde het zegt van het juist vooraf dit al vastleggen. We hebben ook alle vertrouwen in de onderhandelingen die nog hierover plaatsvinden tussen provincie en Rijk.

De heer DE BOER (GroenLinks): Tijdens de commissiebehandeling was de noodzaak tot bespreking ons niet geheel duidelijk. Echter, door de recente ontwikkelingen in de Haagse politiek zijn wij blij met het initiatief van de agendering en het voorleggen van een motie door Groninger Belang en andere. Recente uitingen van demissionaire bewindspersonen en berichtgeving over de richting van het landsbestuur baren ons zorgen. Wij willen dan ook graag onze zorgen uiten richting het College, zodat zij dit mee kunnen nemen in hun overwegingen.

Onze zorgen hebben betrekking op de invulling van de Groninger ruimte in relatie tot het NOVI-gebied Groningen. De brief benoemt een grotere rol voor Groningen in de digitale en energietransities. In principe kunnen wij dit toejuichen, maar recente ontwikkelingen werpen daar een ander licht op. Bijvoorbeeld rond de inpassing van datacenters heeft demissionair minister Blok, in reactie op Kamervragen van de PvdA, helemaal niets te zien in landelijk datacenterbeleid – overigens tegen de wensen van branchevereniging DDA in. Gecombineerd met het nieuws dat het Ministerie van EZK actief de lobby van techgiganten stimuleert om zich in Nederland te kunnen vestigen, zonder dat hier enige strategie achter zit, baart ons zorgen. De vestiging van datacenters is in deze Staten een hete aardappel waar brede zorgen over bestaan. In dit huis is aangegeven dat we hier in het

kader van de POVI op een brede, integrale manier over willen besluiten. Het lijkt ons dan ook wenselijk dat een dergelijk besluit mogelijk is.

Ook is uitgelekt dat bij de coalitieonderhandelingen gesproken wordt over de bouw van één of twee kerncentrales, waarvoor de Eemshaven expliciet als locatie genoemd wordt. Dit terwijl de provincie al meermaals heeft laten weten dat er hier geen plek voor is. Zelfs bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen is dit nog duidelijk gemaakt in een reactie op een ongefundeerde uitspraak van de demissionair premier. Het mag duidelijk zijn dat dit voor GroenLinks absoluut geen optie is. Wij zien dat Groningen zich hardmaakt voor echte oplossingen in de transitie van fossiele naar hernieuwbare energie. Die lijn moet doorgezet worden. De vraagstukken rondom schaarse ruimte, energieverbruik en participatie en draagvlak hierbij zijn al lastig genoeg. Het is voor ons dan ook onwenselijk dat er vanuit Den Haag schijnoplossingen opgedrongen worden tegen de regionale besluitvorming in. De regio Groningen heeft hard moeten werken om zich te ontwikkelen.

De VOORZITTER: Meneer De Boer, ik onderbreek u toch even. Het debat dat we nu voeren, is aangekondigd als een motiedebat met als onderwerp 'De provincie in controle over de eigen omgeving'. Ik zit intensief naar u te luisteren wanneer u het over de motie gaat hebben. In principe is alles wat u zegt, wel terug te brengen naar afspraken tussen Rijk en regio, maar ik krijg een beetje de indruk dat u gaandeweg tijdens uw betoog het over de NOVI in algemene zin hebt. En dat is een ander debat dan waarvan ik dacht dat we zouden voeren. Klopt dat? Of zegt u: nee, ik heb deze aanloop nodig om het over de motie te gaan hebben?

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, daar was ik dus precies gekomen. Ik wil u in zekere zin wel gelijk geven, maar dit zijn recente ontwikkelingen die wij gezien hebben waarbij het Rijk een indicatie geeft dat het plannen heeft die haaks staan op de dingen die wij hier besluiten. Dat raakt in onze visie aan de kern van de oproep van de motie. Dus vandaar dat ik deze aanloop neem.

De VOORZITTER: Dank u wel dat u mij geruststelt.

De heer DE BOER (GroenLinks): Zelf hebben wij de kans moeten herkennen voor een duurzame economie en een groene industrie. Zelf hebben wij de schouders eronder gezet. Het kan daarom niet zo zijn dat na dit harde werken de regering, die aantoonbaar weinig tot geen aandacht voor Groningen heeft gehad als perifere regio, eenzijdig gebruik wil maken van noordelijke inspanningen. Wat ons betreft kan de invulling van NOVI-gebied Groningen alleen gebeuren in samenhang en samenspraak met de decentrale medeoverheden en het respect voor lokale wensen, besluiten en draagvlak.

Wij hebben er alle vertrouwen in dat het College het belang van Groningen uitdraagt en zien de voorliggende motie daar als ondersteuning en ondersteuning van.

De heer VAN DER LAAN (PvdN): Een uitstekende woordvoering van GroenLinks. GroenLinks refereert ook even aan datacenters en het feit dat het Rijk niet voornemens is visies te ontwikkelen richting datacenters. Maar toen wij vorige maand daar een motie toe indienden om zelf met een provinciale visie te komen over datacenters, liet GroenLinks ons in de steek. Als we nog een keer een motie gaan indienen over de visieontwikkeling over datacenters, is GroenLinks dan voornemens die wel te gaan steunen?

De heer DE BOER (GroenLinks): Net als waar ik daarnet aan refereerde in mijn woordvoering: wij hebben destijds aangegeven dat wij dit in een breder kader willen zien in relatie tot de Provinciale Omgevingsvisie, waar we het nog over gaan hebben in de toekomst. Daar willen wij dus een integrale en eenduidige afweging in maken en op dat moment willen wij daar opnieuw over besluiten.

Mevrouw VULPES (VVD): Groninger Belang wil met deze motie zeker weten dat wij in onze provincie zeggenschap houden over ons eigen gebied. Uitgaande van de samenwerkingsafspraken die nu voorliggen, blijkt dat het Rijk provincies, gemeenten en waterschappen op een nieuwe manier wil gaan samenwerken. Het belangrijkste uitgangspunt van deze samenwerkingsafspraken is gelijkwaardig partnerschap als basis. De essentie is dat we samenwerken als één overheid vanuit de eigen gebiedskennis en –expertise. Voor onze inwoners en onze ondernemers opereren wij als één overheid. Dit sluit aan bij de Omgevingswet: 'decentraal wat kan en centraal wat moet'. De NOVI is een visie op belangrijke opgaven in de komende dertig jaar. Natuurlijk sluit onze Omgevingsvisie aan op de NOVI, maar wel op een manier dat wij zeggenschap houden over ons eigen gebied.

Bij opgaven zoals het aanleggen van een energienet is de rijksoverheid natuurlijk aan zet, maar wel als partner. Wij verwachten dat beleidsnotities en andere stukken vroegtijdig met ons

worden gedeeld en dat wij daarnaast mee worden genomen in de besluitvorming. Wij verwachten van het Rijk dat wij volwaardig gesprekspartner zijn en we willen ook zo behandeld worden. Uit de samenwerkingsafspraken blijkt ook dat het Rijk dit ook zo ziet. Ruimtelijke ingrepen zijn vaak maatwerk. Laten we de kennis hierover weghalen bij de partij die hier de meeste kennis over heeft.

De motie van Groninger Belang onderstreept deze uitgangspunten en daarom kunnen wij deze motie steunen.

De heer BERGSMA (CDA): Ook wij zijn voornemens de motie van Groninger Belang te gaan steunen.

Hoewel landelijke regio op basis van input vanuit de regio op sommige terreinen ook best effectief kan zijn, kan de provinciale democratie sneller en beter dan Den Haag inspelen op specifieke omstandigheden, kansen en problemen. Daar komt bij dat de oriëntatie van Den Haag doorgaans niet is gericht op de regio. Dat is ook niet zo gek gezien het feit dat bijna 70 procent van de Tweede Kamerleden uit de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht komt.

Laten we dus vooral de provinciale democratie benutten, want via de Provinciale Staten kunnen de inwoners invloed uitoefenen op de beslissingen die gaan over hun directe leefomgeving.

De heer GERRITS (D66): Ja, ik vind dit toch een beetje een curieus agendapunt en een beetje een curieuze motie. Nog even terug naar de originele versie van deze motie: ik weet dat die niet ter discussie staat, maar ik wil u toch mijn mening niet onthouden. Daarbij dacht ik dat het Huis van Thorbecke in drie vrijstaande bungalows werd gezaagd. Wij hebben al onze partners nodig. Wij hebben het Rijk nodig en wij hebben de gemeenten nodig. Wij zijn een middenregering, het parlement van Groningen, en dat geeft ons zelfbewustzijn aan, maar ook onze onafhankelijkheid. Zowel naar het Rijk als het gaat om middelen, deskundigheid, lange lijnen en grote vlekken als naar de lagere overheden, zoals gemeenten die in direct contact met de burgers staan en ook aan de bak zijn om problemen ook daadwerkelijk op te lossen in de praktijk. Dus ligt onze insteek vooral op de samenwerking.

Tegelijkertijd weten we ook dat we gemakkelijk kunnen worden overlopen als het een keertje heel belangrijk wordt. En ik vind dat we ook zelf de laatste tijd regelmatig hebben laten merken als provincie – we hebben daar ook goede voorvechters voor – waar de grenzen liggen waartoe men bij ons kan gaan. Ik vind dat als wij daar effectiever gebruik van maken binnen de taakverdeling zoals die er is, het dan eerder een teken van zwakte is om dat nog eens extra via zo'n motie te markeren. Ik zal er nog eens met mijn fractie over praten. We waren van tevoren zo ver dat we uitspraken om de motie niet te steunen. We vinden die eigenlijk een zwakgebod. We vinden dat we veel sterker zijn dan uit die motie blijkt. We hebben vertrouwen in de gemaakte afspraken. Maar ik zal in ieder geval zeker nog met mijn fractieleden kijken wat er uit dit debat voorkomt om te zien hoe we daar vanavond over zullen gaan stemmen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Is D66 dan van mening als het per onderwerp terugkomt, wij daar apart iets over zouden moeten afspreken? Want dit is eigenlijk een motie die over het proces vooraf gaat: we zijn nu bezig met de afspraken met het Rijk. De motie geeft aan: *mind you*, de provincie gaat over de provincie. Natuurlijk gaan we samenwerken met de diverse lagen, dus het is een ondersteunende motie daarbij. Ik hoor u tussen de regels door vertellen dat we dat misschien zouden moeten doen per onderwerp. Hoe ziet u dat dan voor zich?

De heer GERRITS (D66): Nee, juist niet. Ik heb benadrukt dat de normale inrichting van de samenwerking tussen Rijk, provincie en gemeenten voldoende sterk is om *n'importe* welke ontwikkeling te kunnen ondersteunen. Ik denk dat het zeker niet alleen een punt van sterkte en ondersteuning is als je deze motie aanneemt. Die ondersteuning is kennelijk nodig voor iemand die te zwak is om het zelfstandig te kunnen. Die suggestie lijkt me niet terecht.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Jammer dat D66 het zo ziet dat het een punt van zwakte is. Want u refereert aan de normale verhoudingen. Wij staan voor iets nieuws. Wij staan voor nieuwe afspraken met de nieuwe Omgevingswet en een nieuwe Omgevingsvisie. Dus dat is anders dan hoe het was. Dit is wat ons betreft juist een fingerwijzing om het met die nieuwe ontwikkelingen te gaan doen. Bent u het met mij eens dat dit iets nieuws is in plaats van de normale samenwerking zoals die was?

De heer GERRITS (D66): Nee, daar ben ik het niet mee eens. Zoals ik het zie: de Omgevingswet is nieuw – die hebben we overigens nog niet. Maar daarin wordt een nog grotere nadruk op samenwerking gelegd. Onze staatsinrichting geeft plek voor de samenwerking tussen overheden. En

het is dezelfde staatsinrichting waarbinnen wij dit nu organiseren: dat is niet iets nieuws. Het onderwerp kan nieuw zijn, er is elke week weer een nieuw onderwerp, maar we hebben maar één staatsinrichting.

De VOORZITTER: Ik denk dat dit interruptiedebatje voldoende duidelijkheid heeft geschapen. Ik zie de heer Van der Laan nog.

De heer VAN DER LAAN (PvN): Ja, het triggert ons toch waarom D66 nu dan in overweging neemt om de motie mogelijk wel te gaan steunen. Want ik heb geen enkel argument gehoord om dat te gaan doen.

De heer GERRITS (D66): Nou, misschien dat mijn fractieleden mij nog kunnen overtuigen. Ik neig er nog steeds naar om te zeggen dat we die motie niet nodig hebben. Het zou wel van kracht kunnen getuigen als we daadwerkelijk met één mond allemaal hetzelfde zeggen. Ik zie het ook niet als heel grote reden om als enige fractie af te wijken van iets wat de rest vanzelfsprekend vindt. Dus dan vind ik dat je sowieso nog even moet nadenken over of je volhardt in je standpunt. Dat vind ik normaal. Maar als ik kijk hoe ik, misschien te rechtlijnig, redeneer over de verhoudingen tussen overheden en wat we nodig hebben om ons werk goed te kunnen doen, dan denk ik dat onze gemeentelijke gereedschapskist vol is. Je moet die alleen goed gebruiken en de laatste tijd hebben we dat ook zeker gedaan.

De heer VAN DER LAAN (PvN): Wij kijken als fractie juist wel naar het verleden. Wij hebben wel vaker het idee dat het ons als Groningen allemaal overkomt. Ik pak dan toch maar weer een paar bekende dossiers. De windmolens bij Meeden: dat is ons gewoon overkomen. De komst nu van tig datacenters: dat overkomt ons allemaal. De RES: ja, die is ons overkomen. We hebben hier vaker gevraagd om adviezen in te winnen over de zonneladder. Maar ja, we zijn daar al tweeënhalve jaar mee bezig. We blijven het maar vooruitschuiven, het overkomt ons allemaal. Dus terdege zul je als regio c.q. als provincie visies moeten ontwikkelen en niet afwachten en vooruitschuiven, wat GroenLinks ook continu aan het doen is. Terwijl die fractie wel goede punten benoemt hoor, dat zullen we als eersten beamen. Dan ben ik nog het allerbelangrijkste dossier vergeten: het gasdossier. Dat is ons ook overkomen. We hebben nooit een visie ontwikkeld over het gasdossier: dat hadden we natuurlijk twintig à dertig jaar geleden allang moeten doen. Want als je geen visie hebt, dan kom je tot niks. Dus dit is terecht een heel goede motie van Groninger Belang.

De heer GERRITS (D66): Ik heb de vraag of de heer Van der Laan deze motie nu ziet als een afkeuring van het op z'n minst huidige College van Gedeputeerde Staten en misschien nog wel het Colleges die daaraan vooraf zijn gegaan wegens verregaande passiviteit. Is dat zo?

De heer VAN DER LAAN (PvN): Ja, dat denk ik wel. Het is ons allemaal overkomen hier door een gebrek aan visie, door een gebrek aan eigen daadkracht, visieontwikkeling en planologie. En dan overkomt het je. Ja, dan zegt het Rijk op gegeven moment: 'Dit en dit zijn onze plannen. Wat vind je ervan?' 'Nou, eigenlijk niets. Doe maar!'

De heer GERRITS (D66): Als dit de uitleg van de motie is, dan weet ik inmiddels zeker dat ik tegen ga stemmen.

De heer VAN DER LAAN (PvN): Ik hoor daar geen vraag in, maar dat lijkt me uitstekend, voorzitter.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Kort en krachtig: wij steunen de motie volledig.

De heer PESTMAN (BV NL): Ik sluit mij aan bij de woordvoeringen van Groninger Belang en de Partij voor het Noorden.

De VOORZITTER: De heer Marquart Scholtz namens Ons Groningen is niet aanwezig en de heer De Vries namens de Fractie GO is niet vertegenwoordigd. Dus dan geef ik nu het woord aan gedeputeerde Wulfse namens het College.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Met alle plezier, maar er zijn aan mij geen vragen gesteld.

Ik heb een aantal mooie inbrengen gehoord van verschillende kanten, verschillende partijen en ook verschillende smaken. Ik dacht aan het eind: ja, dat vind ik nou jammer. Want ik sta voor de

samenwerking, dat doe ik eigenlijk op alle terreinen. Dat past ook heel mooi binnen mijn portefeuille: ruimtelijke ordening, vrijetijdseconomie, cultuur en grote gebiedsontwikkelingen. Dat gaat eigenlijk heel goed. Dus ik had gedacht dat we met die NOVI ook een soort eenheid waren. Ik ga daar niet over en je mag ook van mening verschillen, maar dit komt voor mij toch wat onverwacht. Ik dacht: het gaat echt over samenwerking en ondersteuning en ik zie de motie in ieder geval zo. Niet dat wij met lamme pootjes hier jarenlang op onze rug hebben gelegen: integendeel, we hebben altijd beleid ontwikkeld op een aantal terreinen. We proberen daar op Groningse wijze met kracht en veel dadendrang daar zoveel mogelijk van op tafel te krijgen. Dat is deze maanden ook een heel belangrijk proces waar we met z'n allen keihard aan werken. Wij werken samen en dat willen we heel graag doen.

Wat er een klein beetje veranderd is, is het laatste jaar. Dat is in het IPO ook wel onderwerp van gesprek geweest, namelijk dat het Rijk aangeeft dat het meer de regie wil pakken, juist vanwege die druk op de ruimte. Dan is het gewoon mooi dat je op gegeven moment zegt dat het prima is als we dat samen kunnen doen. Maar dan moet het wel echt samen zijn en we gaan wel over ons eigen gebied met het gebiedsgericht werken. Dus het is even een oproep tot samenwerking. Dus eigenlijk geen politiek statement wellicht, maar meer iets filosofischer. Maar dan heb ik toch in tweede termijn nog iets kunnen zeggen, voorzitter.

De VOORZITTER: En u bent de laatste woordvoerder. Want we hebben het debat geordend als een motiedebat. Dus daarin sluit het College het bal.

Dat is dan ook meteen het einde van dit agendapunt.

4. Sluiting

De VOORZITTER: En om het nog erger te maken: dit is ook het einde van de beraadslagingen van vandaag. Dus de totale beraadslagingen zijn hiermee tot een einde gekomen en deze vergadering is daarmee technisch ook gesloten. We starten om zeven uur vanavond een nieuwe vergadering, waarin de moties opnieuw worden ingediend en waarin we gaan stemmen over de voordrachten en alles waarover gestemd moet worden.

Dus graag tot vanavond. De vergadering is gesloten.